

Романі Яг

РОМСЬКА НАРОДНА ГАЗЕТА
МАНУШЕНГЕРО РОМАНО НЕВИПЕ
№9 (21), вівторок, 22 серпня 2000 року

ГАЗЕТА ВИХОДИТЬ ЗА СПРИЯННЯМ МІЖНАРОДНОГО ФОНДУ "ВІДРОДЖЕННЯ"

Колонка редакторів

У Всесвітній Конгресі Рومської Унії показав, що ромі вперше визнали себе великою нацією, що розкидана по всьому державам світу. І в кожній країні відносно ромського населення існує дискримінація у соціальному та правовому становищі. У ромів (у єдиного народу світу) відсутня держава - захисниця, яка б піклувалась про них. Тому ромі вирішили самі захищати себе через свої громадські об'єднання. На даний момент найбільш актуальними питаннями для ромської спільноти, на наш погляд, є наступні два питання:

По-перше, це відшкодування збитків, завданих націонал-соціалістичним режимом фашистської Німеччини. Справедливе вирішення цього питання значно ускладнюють надзвичайно нерівноправні відносини - держав з їх інститутами з однієї сторони та громадськими організаціями з іншої. Жодна держава світу не стала посередником у цьому протистоянні. Надзвичайно важко домогтися виплат гро-

шової компенсації постраждалим, гроші та цінності яких насильно були відібрані і вкладені гітлерівською Німеччиною у швейцарські банки. Щоб отримати своє, що було насильницькими методами відібрано під час Другої Світової війни, ромам, необхідно здолати важкий правовий шлях.

По-друге, дуже гострим є питання ромської мови. Лише в окремих державах, наприклад у Чехії та Словаччині, ромська мова кодифікована і включена до реєстру літературних мов. Шкода, що в Україні до сьогодні навіть не ставиться питання про створення єдиної кодифікованої ромської мови, вивчення в рамках загальнодержавних освітніх програм мови ромів, їх історії, культури та традицій.

Час іде. Ромі вимагають визнати себе як націю, вони самостверджуються. Їх мета полягає в тому, щоб зайняти достойне місце в сучасному суспільстві.

Шеф-редактор А. Адам
Редактор Є. Навроцька

ЕПІГРАФ НОМЕРУ

Да и за что же я страдаю,
Ай, сама не знаю, не пойму,
Ай, да я страдаю ни за что.

Да и палсо мэ страдынава,
Ай, да кокоро мэ на джином,
Ай, да страдынава мэ ни палсо.

(Народна пісня російських циган)

ВБИВСТВО РОМА: випадкова трагедія чи завуальований під недбалість злочин?

В ніч з 9-го на 10-те серпня цього року в с. Порошково Перечиського району на Закарпатті пролунав постріл. Постріл, котрий забрав із собою молодого життя 22-річного чоловіка - батька трьох дітей.

З проханням розповісти, як усе сталося, ми звернулися до одного з очевидців трагедії Василя Васильовича Каналоша.

був найстаршим) почали ремонт. У той час втомлені роботою хлопці прилягли на узбіччі дороги, та й заснули.

Дюся лве плече розірване, а сам він не ворухнувся. Спочатку думали, що його поранено. Пізніше зрозуміли: смерть настала відразу. Мене дивує, чого вони навіть документів у нас не попросили! Адже ми мали дозвіл! Попросили описля. Лісничий забрав їх із собою.

Коли ми на наступний день хотіли документи повернути, лісника не виявилось вдома. Та Бог йому суддя. І як у народі кажуть: "Бог з палицею не ходить". Залишивши захисників народного добра на місці злочину, ми пішли рятувати шуряка. Найменший хлопець, якому до речі лише 10-ть років, побіг уперед повідомити домашніх. Слова одного з них, Івана Юрєвича Горвата, пропонуємо Вашій увазі.

- Ми не могли повірити у розповідь малого. Я щодуху побіг на зустріч рідним, які несли тіло мого молодшого брата. По дорозі зустрів винуватця ситуації. Кажу: "Вас, та що ти наробиш, ти вбив мого брата? Ліс не крадений! Спавку, що ви там взагалі робили? У відповідь почув: "Йди геть від мене. Іще й тебе застрелю". Та мені було вже все рівно. І я вирвав у нього зброю. Зараз рушниця знаходиться у нас.

- Я не знаю, в якому вони тоді були стані, твєрезі чи ні, та боюся навіть уявити, що вбиті могли й мого малого сина. Там же ж була присутня сама молодь. Чоловік десяте підлітків 16-17 років. Хоча можу припустити, що чатували на дорозі саме їх. Майже хотіли, як завжди, хабара.

З Порошкова
Наталія Герцєр

У Мукачеві новий староста табору

Було п'ять претендентів на цю посаду. Обрали найдостойнішого. Ним виявився Олександр Балог, 1950 року народження, колишній старшина авіаєскдриль. Немало в таборі проблем. Їх допомагають вирішити два товариства, п'ять релігійних конфесій, кожна з яких намагається зробити щось хороше і корисне.

Наприклад, реформаторський священик будує у таборі прально й баню, щонеді надає матеріальну допомогу своїм парафіянам, влаштує безкоштовні обіди. Дільничний інспектор, старший лейтенант Микола Паладі вважає, що з новим старостою справи у таборі суттєво поліпшаться.

Ярослав Січ,
голова Мукачевського
міського об'єднання
"Рідне слово"

Шановні друзі ромських товариств!

Запрошуємо Вас до співпраці з газетою "Романі Яг". Надавайте свою інформацію і ми радо опублікуємо її на сторінках єдиної в Україні ромської газети!

Свято біля пам'ятника птіці Турул

На знімку: Під час покладання вінків.

16 липня у Вилоку, що на Виноградівщині, біля пам'ятника птіці Турул, проведено свято. В урочистій події взяли участь представники всіх громадських організацій угорців Закарпаття і жителі цього округу.

Високим гостем свята був міністр землевпорядкування Угорщини Йосип Тордьан, який виступив з вільним словом. Разом з Ласлом Пінцешем, депутатом Виноградівської райради, членом обласної організації "Романі Яг", ним були покладені пам'ятні вінки.

Птах Турул нагадає про перший бій визвольної війни Ф.Ракоці проти австрійських військ, який відбувся 14 липня 1703 року. Пам'ятник був зведений у 1906 році.

Наш кор.

- Ус, хто в той трагічний вечір були присутні на місці події, перебувають у тих чи інших родинних зв'язках (брати, їх сини, шуряки), можна сказати - члени однієї сім'ї. Сім'я, яка має своє маленьке приватне підприємство по обробці деревини.

Отримавши напередодні дозвіл на вивезення лісу-кругляку, ми звернулися до знайомого водія вантажної машини з проханням допомогти нам з перевезенням. А так як удень машина майже постійно здійснює рейси, то поїзали ми аж коли водій звільнився, тобто під вечір.

Коли усе погрузили, година уже була пізня. Додому повертались десь біля половини третьої київського часу. І вже коли до табору залишилося буквально 300-400 метрів, у нас проколося колесо.

Машину поставили на домкрат і ми з водєм (я

Незабаром ми помітили світло ліхтарів, яке наближалося. Та це нас не здивувало, адже односельчани часто уночі ходять охороняти від крадів картоплю. У темряві почали розрізнятися постаті, в котрих ми впізнали нашого дільничного, який саме в той час перебував у відпустці, та двох місцевих лісників.

Я спробував розбудити хлопців. На що почув слова лісника Василя "Не вставайте! Лежіть як лежите!"

Один з менших хлопців хотів підвестися, та Василь закричав: "Ляж, бо застрелю!"

Думаю, що саме в цю мить прокинувся Дюся і не зрозумівши, що коїться, хотів перевернутися на інший бік. Тільки-но він підняв голову і одне плече, як пролунав постріл.

Спантеличені, ми вважали, що лісник вістрипів у повітря, аби полякати. Почули зойк, обернулися, а у

ХРОНІКА • ХРОНІКА • ХРОНІКА

Прага

Брат відомої дикторки чеського телебачення Терези Пергнерової Борис у одному з гральних закладів Праги вистрілює із вогнепальної зброї у рома, поранивши його при цьому у плече. У такий спосіб Борис із купкою своїх друзів вирішував вербальну суперечку з громадянами ромської народності. Пораненого відразу ж було госпіталізовано. Пергнерові вивели звинувачення у нанесенні важких тілесних ушкоджень. На свій захист звинувачений твердить, що він був спровокований поведінкою ромів. Роми ж стверджують, що Пергнер був налаштований вкрай агресивно і явно перебував у стані алкогольного сп'яніння чи під дією інших наркотичних засобів.

Простеїов

Громадяни, котрі живуть на околиці тамтешньої ромської колонії, надіслали до органів місцевої ради петицію, підписану 400 особами. У ній говориться, що роми знову стали причиною поширення епідемії хвороби Боткіна. Дана епідемія минулого року дійсно спалахнула на території згаданої колонії і стала причиною захворювань 80 місцевих жителів не ромської національності. Лідер ромів Вілам Гаурбаджо дані звинувачення вважав безпідставними. Урядовці ж мськвиконкому у свій захист твердять, що їхні можливості вирішення ситуації дуже обмежені.

Прага

На відміну від чеських ромів, котрі постійно емігрують із країни, в якій не почуватися у безпеці, словацькі роми просять у Чехії статус біженців. На даний момент їх кількість становить майже 400 чоловік. Як наслідок - парадоксальна ситуація для країни, котру Канадський суд в Торонто два роки тому характеризував, як державу, уряд якої не спроможний забезпечити ромам належну охорону від расово мотивованих нападів. Представник Чеського Хельсінкського Комітету Анна Грушова вважає, що шанси словацьких ромів, які бажали отримати статус біженців, дуже невеликі. Ажده, однією з причин, котру наводять втікачі, заповнюючи відповідні анкети, є погіршення життєвого рівня на їх батьківщині, чим вони автоматично відносять себе до біженців з економічних, а не з расових питань.

Літомерці

З осені цього року працівники чеських педагогічно-психологічних рад мали б використовувати у роботі нові психологічні тести, частково орієнтовані й на культурні відмінності ромських дітей. Дані тести було введено, керуючись результатами рінного експерименту, в якому взяло участь 130 психологів з цілої Чеської республіки. Проведення згаданого експерименту коштувало країні 600 тис. чеських крон і було замовлено органами влади. Бо саме роми на протязі кількох років скаржилися на неприйнятність тестів, на основі котрих їх дітей часто зараховували до осередкових шкіл для розумово відсталіших. Більше того, у квітні минулого року 18 ромських батьків подали позов до Європейського суду у Страсбурзі на Чеську республіку та Міністерство освіти Чехії. За висновками координатора згаданого експерименту виразних відмінностей у здібностях 14 тис. ромських і не ромських дітей віком сім та шість років не існує. Диференції відмінності вдалося виявити лише в сфері часових поглядів.

Конгрес ромів Закарпаття "ПРАЛІНЕ"

Конгрес ромів Закарпаття "Праліне" ("Праліне" українською мовою означає "Братерство") - є спілкою ромських громадських організацій області, які об'єдналися для координації зусиль по вирішенню нагальних проблем ромської меншини.

До складу Конгресу ромів Закарпаття "Праліне", як засновники ввійшли:

1. Товариство циган Закарпаття "Рома" - голова Адам Йосип Іванович;
2. Культурне товариство по захисту інтересів угорських ромів Закарпаття "Унг-Ромен" - голова Горват Тиберій Олександрович;
3. Культурне товариство циган Закарпаття "Ром Сом" - голова Пап Аладар Аладарович;
4. Товариство музичної культури циган Закарпаття "Лаутари" - голова Пап Вільмош Аладарович;
5. Закарпатське обласне товариство циган "Амаро-Дром" - голова Пап Омелян Йосипович;
6. Закарпатське молодіжне товариство циган Закарпаття "Амаро-Дром-Терненгеро" - голова Плісов Валерій Миклошович.

Президентом Конгресу ромів Закарпаття "Праліне" на Установчій конференції обрано голову товариства циган Закарпаття "Рома", голову Дорадчої ради Програми "Роми України" Міжнародного фонду "Відродження" Адама Йосипа Івановича.

Відповідальним секретарем Конгресу обрано помічника Голови товариства циган Закарпаття "Рома" Василя Лізака.

Головною метою діяльності Конгресу, згідно прийнятого статуту є:

В настоящее время в республике Беларусь проживает около 55 тысяч цыган. По статистическим данным наибольшее количество цыган проживает в областных центрах Белоруссии: Минск, Витебск, Гомель, Гродно, Брест, Могилев, а также в таких районных центрах как Бобруйск, Полоцк, Жлобин, Барановичи и др.

Основная масса цыган проживает в городах (60-70%), остальная часть - сельское население.

Проблемы цыганского населения Республики Беларусь идентичны общим проблемам, характерным для данного государства в целом. Отметим лишь, что среди цыганского населения они до крайности обострены. Тяжелое экономическое положение, низкий образовательный уровень накладывают свой отпечаток. Так, например, средний прожиточный уровень в цыганской семье составляет только около 7 долларов США на человека, только 20% детей посещают детские дошкольные и школьные учреждения. Большинство цыганских семей проживают совместно в тесных квартирах, среди цыганского населения широко распространено такое явление, как безработица.

Как правило, цыгане не имеют постоянной работы, они нанимаются на временную, сезонную работу. Предпочитают работать у частных лиц. Распространен такой вид деятельности, как попрошайничество, которое, к сожалению, часто является единственным источником существования.

Тяжелое экономическое положение, низкий образовательный уровень оставляют свой отпечаток на жизни цыган. В последнее время начинает проявляться повышенный интерес к старым национальным традициям цыганской культуры.

Со стороны государства нет надлежащего внимания к проблемам цыган.

В Испанию, Францию, Германию, Польшу выезжают целыми семьями, в основном, через страны Прибалтики по причине тяжелого положения в Республике Беларусь.

В Республике Беларусь нет цыганских партий, существуют две цыганские организации: Белорусская Цыганская Диаспора, и Ассоциация цыган "Рома".

Эти организации, которые существуют около трех лет, поставили перед собой

- представительство и захист загальних соціальних, економічних, громадянських прав, національно-культурних, духовних, освітніх, творчих та інших інтересів ромів Закарпаття;
- збереження і збагачення ромської культури, сприяння входженню її як рівноправного партнера до загальнокультурного простору України;
- сприяння інтеграції ромської спільноти, як рівноправної складової громадянського суспільства;

Доповіді учасників V Конгресу МРУ

О жизни цыган в республике Беларусь

реальные задачи, направленные на улучшение жизни цыган в Белоруссии.

Наша первоочередная задача - образование, только с нормального образования начнется перспективная жизнь для цыганской молодежи.

Необходимо повышать образовательный уровень детей дошкольного и школьного возраста. В таких городах как Минск, Гомель, Могилев и др. 20% детей учатся только до 5-6 классов, затем бросают школу так, как уже с этого возраста (13-14 лет) им приходится становиться на трудный жизненный цыганский путь, помогать родителям.

В районных городах и в сельской местности только 10-13% цыганских детей учатся в общеобразовательных школах.

Надо создать цыганские классы, пусть небольшие, но обязательно цыганские, необходимо чтобы цыганские дети были полностью обеспечены в школе, то есть имели портфели, ручки, тетради, школьную форму, калорийное питание. Чтобы после уроков оставались в школах, в группах продленного дня и там выполняли домашние задания, так как дома нет той обстановки, которая нужна ребенку, так как наши дети обычно они помогают в тяжелом быту своим родителям.

В областных центрах необходимо создавать детские сады и образовательные центры.

Мы объездили всю Белоруссию, распространяя и объясняя наш план. Очень многие родители соглашались просто отдать нам своих детей для их же блага, потому что они не в силах создать для детей те условия, которые необходимы для нормального образования и воспитания.

Мы вели переговоры с местными образовательными структурами, они готовы помочь, но у государства на это нет средств. Они полностью с нами согласны в том, что нужно, чтобы бедные цыганские дети посещали образовательные учреждения, чтобы у них было место, где они имели бы возможность учиться, а также надо участвовать в воспитании детей и

следить за их здоровьем (около 45% цыганского населения проживает в зараженной радиацией зоне).

Во время Второй Мировой войны цыгане в Белоруссии жестоко истреблялись, (после войны остался 1% цыганского населения), об этом свидетельствуют рассказы наших отцов и архивные документы.

У нас в Белоруссии был создан концлагерь для цыган в Брест-Литовске, в котором содержалось около 800 чел. В 1944 году лагерь был сожжен со всеми цыганами, которые там находились. В шести местах в Белоруссии находятся места массового истребления и захоронение цыган. В этих местах мы обязательно поставим памятники. А в Брест-Литовске надо создать мемориал в память о невинно убитых цыганах во время войны.

У нас в Белоруссии начали возникать цыганские молодежные народные ансамбли. В своем творчестве они опираются на многовековое национальное наследие дедов и отцов, пытаются возродить традиционные песни и танцы, но их усилия наталкиваются на огромное финансовое затруднение в приобретении музыкальных инструментов, звукозаписывающей и звуковоспроизводящей аппаратуры, светотехники, транспортных средств и швейного цеха по пошиву костюмов и обуви для танцоров.

Мы создали из своих личных средств театр-студию "РОМАЛЭ" которая выступала на многих фестивалях. В том числе и на зарубежных, но так как практически все выступле-

ния бесплатные, очень трудно содержать коллектива.

Нам необходимо иметь культурно-духовный цыганский центр, для того, чтобы проводить собрания местного, районного, республиканского и международного значения, там же будут проводиться разного рода лекции, репетиции, концертные выступления, бюджет размещать редакция наших газет и журналов, а также студия звукозаписи, фотостудия.

Это описание наших проблем, проблем республиканского значения. Необходимо поднять или хотя бы поддержать наш бедный, малогромоздкий цыганский народ в Республике Беларусь.

Мы работаем три года на голом энтузиазме, но и добились мы немало. Необходимо, чтобы цыгане работали, получали заработную плату. Работа эта будет идти на их же благо в целом. Будут заняты цыгане среднего и старшего поколения, а также молодежь и дети - наше будущее. Все это крайне необходимо сделать для улучшения положения цыган в Республике Беларусь. Наши намерения, действия и планы направлены на благо нашего народа.

Вице глава ООБЦД - А.И.Гомонов

На снимке: гуманитарная помощь в колдизанской больнице - (слева направо: вице-президент ассоциации "Рома" Александр Басяцкий, заведующая отделением Анна Костив, цыганский барон Владимир Матвеев и старшая медсестра Нина Носкова).

Вице глава ООБЦД - А.И.Гомонов

На снимке: гуманитарная помощь в колдизанской больнице - (слева направо: вице-президент ассоциации "Рома" Александр Басяцкий, заведующая отделением Анна Костив, цыганский барон Владимир Матвеев и старшая медсестра Нина Носкова).

Фото Ивана Юдаша

- сприяння збереженню і зміцненню міжнародної злагоди в регіоні.

Конгрес конструктивно співпрацюватиме для вирішення ромських проблем з органами державної виконавчої і представницької влади, з іншими об'єднаннями громадян.

Проблема питної води вирішена. На черзі - соціальні виплати

У селищі міського типу Великий Березний проживає понад сім тисяч чоловік, з них - одна тисяча ромів. Як стверджують старожили, ромський табір на околиці селища, за мостом, який пролягає через річку Уж, біля підніжжя гір, існує близько двох століть. Табір розміщений на чотирьох вулицях: Зеленої, Парти-

таку уваги ромів віддали свої голоси за кандидата в депутати обласної ради Микола Цифра. Від імені мешканців табору щиро вітаю пана Миколу за перемогу і дякуємо за допомогу. Ще хочемо сказати, що він допомагає ромам і фінансами, до того ж пообіцяв відкрити у Великому Березному недільну школу для ромів

На знімку: Любо пити чистої води біля свого дому.

занський, Підгорний, Набережний. Важко уявити і повірити в те, що всі ці роки табір супроводжувала проблема питної води. Та роми виходили з цього скрутного становища: для їжі, як і для прання одягу, брали воду з річки Уж, тому і не дивно, що така хвороба, як черевний тиф, непокоїла маленьких ромів.

І ось у таборі свято. Наразеш є питна вода. За ініціативою голови правління культурно-просвітньої організації "Романі Яг" Великоберезнянського району Івана Михайловича Тирпака було порушено це питання під час зустрічі ромів з кандидатом в депутати обласної ради Миколою Цифрою.

- Микола Миколайович під час виборчої кампанії побував у таборі побачив, в яких умовах проживають його мешканці, вислухав їх скарги, прохання. З порозумінням віднісся до проблеми щодо відсутності питної води, - повідомив Іван Тирпак у нашій розмові й додав: - Микола Цифра це не був обраний депутатом, а вже за його командою була розпочата робота по встановленню помпи. І на сьогодні, 14 серпня, з трьох помп працюють дві. Люди задоволені. За

Коли ми з Іваном Тирпаком завітали в табір, то зразу ж попрямували до помпи. Роми набирали воду. З їх вуст злітали слова подяки на адресу Миколи Цифри. А в подальшій розмові скарги на початкової райсобесу "Виплати по догляді за дітьми виплачують кому я хочу, а не як треба", - чулися нарікання від матерів.

Ці питання з'ясує юрист "Романі Яг" Великоберезнянського району Вадим Хльобас.

На подарі свого обійста Віра Дьорд з своїми валями і бід у великій каструлі кипили зелені стручки квасолі. За кілька хвилин молочний суп вже готовий до споживання. У черзі на смачний обід з мисками в руках стояли й діти з сусідньої хати. Як повідомила Віра Ігівна Дьорд, такий урожай вона збрала на своєму невеличкому городі.

- Що ж робити? - суєтливо говорила жінка. - Маю четверо дітей, всіх нагодувати треба. Кошти, які виплачує держава, вистачає на кілька буханців хліба. Добре, коли надворі літо: збираємо і продаємо гриби, чорниці.

Такими є нині реалії життя ромського табору Великого Березного.

Наш кор.

Чоп святкував День залізничника

Нещодавно жителі міста Чапа святкували традиційний, започаткований 68 років тому День залізничника. Присутніх привітав мер міста та депутати міськради. Своїми виступами свято прикрасили вокальні та танцювальні колективи міста, зокрема ромський танцювальний ансамбль "Румелай" під керівництвом голови чопського міського товариства "Романі Яг" Рудольфа Салко.

Наш кор.

14 років! В Ужї немало стекло води за цей час. З'явилися десятки багатоквартирних будинків у обласному центрі. Та й змінилося чи не п'ять мерів Ужгорода. Ромське населення міста всім було потрібне по кілька разів на рік, зокрема при виборах депутатів всіх рівнів та голів. Тоді чиновники з високих кабінетів не лічувались до них приходити. Приходили й обіцяли. Красномовно. Один краще за другого.

І ось я на вулиці Пирогова. Бере початок вона за високим парканом обласного призового пункту в Ужгороді при крайовому військкоматі й пролягає паралельно із залізною дорогою Ужгород-Чоп. Як відомо, вулицю названо в честь вченого, хірурга зі світовим іменем Пирогова.

У будинку за номером один проживають ромів. Колись тут були військові казарми. 30 років тому їх віддали ромам під житло. Уже при підході до цього будинку бачиш довкола великі купи сміття, стіни, збиті з кусків фанери, піддаху впадо, електропроводка оголена... Запах плісняви примушує затулити носа.

Найбільше вразило підростаюче покоління. Сидна дівчинка - Вікторія Коробкіна - ходила в садок, а зараз ходить у школу №12. Інші тільки чули, що таке школа. Я сама нарахувала близько 30 дітей, які за віком мали б відвідувати храм науки. Сумніваюся глибоко в душі, що цей факт невідомий міському відділу народної освіти. Діти, випереджаючи один одного, розповідали, що американські місіонери читають їм книги, вчать разом віршички напам'ять, грають з ними у різні спортивні ігри.

Ну й екзотика в ХХ столітті в обласному центрі! Роми неодноразово писали звіти, скарги керівництву Ужгородського міського комунтрансу, аби поставили контейнери для сміття. Та навіть і таке цілком слухне їх прохання не було задоволено. Тому й не дивно, що Пирогова, 1, постійно у полі зору журналістів. Про нього знають в Україні: головні редактори республіканських видань із задоволенням виділяють місце для критичних публікацій.

"Будинок за номером один по вулиці Пирогова - непридатний для проживання". Таке рішення виніс Ужгородський міськвиконком 28 травня 1986 року.

Синоніми до слова будинок: барак, халула, смітєзвалище

Нині язик не повертається назвати його будинком. Мешканці називають своє помешкання баракком, смітєзвалищем.

За мить мене оточило близько тридцяти ромів різного віку.

- Чому про нас згадують тільки у часи виборів? Невже наші голоси такі дорогі? Каналізацію одну не можуть провести, а обіцяють вивести всю Україну з бідності! По воду ходимо за триста метрів.

Ці роздуми-висновки я майже передала дослівно. У бараках без елементарних умов проживає близько шести десятків чоловік, в основному ромів, а в деяких см'ях ще є й українці, росіяни, угорці й навіть одна татарка. Частина з них офіційно оформили шлюб, отримали прописку. А ще тут "мешкає" кілька собак, кішок і сила-силенна сурів.

54-літній Мартон Степанович Гахов - батько восьмерих дітей. Більше двадцяти років працює вантажником у міському комунтрансі. Зарплата - 20-30

За тривожними сигналами

14 років роми живуть у будинку, що визнаний непридатним для проживання

гривень у місяць. Обіцяли дати житло. Обіцяли, та не дали.

Найстарший мешканець - Мартон Йосипович Токар. Йому 76. Він - батько 12 дітей, дідусь 35 онуків та правнуків. Доживає свій вік біля них - дружина дев'ять років тому залишила цей світ. У молоді роки Мартон грав на баяні, збирав по області металобрухт, старий одяг і здавав у заготпункт. Копійка на хліб завжди була. А нині? Шохвиляни дивилися на годинник - листовиша повинна принести пенсію - 34 гривні. Чи не мало це?...

Найбільше вразило підростаюче покоління. Сидна дівчинка - Вікторія Коробкіна - ходила в садок, а зараз ходить у школу №12.

Інші тільки чули, що таке школа. Я сама нарахувала близько 30 дітей, які за віком мали б відвідувати храм науки. Сумніваюся глибоко в душі, що цей факт невідомий міському відділу народної освіти. Діти, випереджаючи один одного, розповідали, що американські місіонери читають їм книги, вчать разом віршички напам'ять, грають з ними у різні спортивні ігри.

Я із задоволенням ходжу на заняття: цікаво. Люблю тих людей: вони ще й одяг нам дають. А істи як добре - нем-ням, - знімає 12-ти річний Віктор Гахов.

Не секрет, що дітям ромського народності важко опанувати шкільну програму на рівні всіх учнів. Нема безвихідних становищ, говорив один мудрець.

Було би бажання. Без зайвих емоцій скажу: репліки малих ромів мене трохи не збили з пантелику. Для прикладу наведу тільки окремі з них.

- Як тебе звать? - звертаюсь до дівчинки років семи.

- Марія, - мило відповіла.

- Марія, як у кіно - Марія Лопес, - кинув репліку 12-річний Віталій Гахов.

Марічка акуратно розчісувала густі пасма підфарбованого в рубиновий колір волосся.

- Будеш парадною дівчиною, якщо уже у такому віці фарбуєш волосся, - повела мову далі я.

Пані Надія ознаямила мене з цікавим документом. Отож:

- На вас схожа, - це була чергова репліка Віталіка. Він миттєво помітив: моє волосся теж підфарбовано в колір рубіну.

Коли я дістала з сумки фотоапарат, мала Марічка благально попросила:

- Зачекайте, я зараз. І за мить повернулася з нафарбованими губами і повіками.

Всі стали в ряд, як солдати. Я запропонувала їм зробити якісь рухи. І щоб ви думали? - діти поринули в запальний танок, наспівуючи мелодії. Мій "Кодак" фіксував ці чудові миті. По ліву руку стояло дівча з чорними кучерями, не зводивши з мене очей.

Та повернемося до житлових умов мешканців Пирогова, 1, які з кожним днем погіршуються. На очах обвалилась частина даху.

Які ж рішення виносить владні структури. Ім слово Будинок Пирогова, 1, знаходиться на території ЖРЕР №4. Та уже певний час він належить ТОВу "Добробуд".

Його начальник Надія Антонівна Рубіш повідомила:

- Питання будинку №1, що по вулиці Пирогова, вирішується на рівні міськвиконкому. Ідіть і звертайтеся до Повхана.

- А чим займається Ви? - спробувала з'ясувати.

- Пропискою, і стежимо, аби вчасно жителі платили за комунальні послуги. На Пирогова, 1, прописано 36 чоловік. За комунальні послуги не платять уже 4 роки. Та, в принципі, там нема за що і платити: будинок уже давно не придатний для проживання.

Пані Надія ознаямила мене з цікавим документом. Отож:

"Комісія у складі головного інженера Бугли-на, майстра дільниці Югаса, майстра Хомина провела обстеження технічного стану будинку №1 по вул. Пирогова.

В результаті обстеження виявлено, що з 14 квартир 7 знаходяться в аварійному стані.

Комісія вважає за необхідне визначити будинок не придатним для проживання. Згідно з рішенням міськвиконкому №112 від 28 травня 1986 року, будинок вважається аварійним".

- З того часу будинок кілька разів було включено в плани для проведення капітального ремонту. Але кошти не виділялися, - додала пані Рубіш і у черговий раз порадилася звернутися до пана Повхана.

У телефонній розмові Йосип Іванович Повхан (заступник Ужгородського міського голови) порадив, що краще для мене буде звернутися до начальника управління житлово-комунального господарства міськвиконкому пана Зозулинця.

Михайло Васильович дав таке роз'яснення:

- На другому засіданні ХХ сесії ІІІ скликання від 26 квітня 2000 року винесено рішення "Про план економічного і соціального розвитку міста на 2000 рік". У цьому плані, у пункті 10 додатку 6, передбачено 60 тисяч гривень на 2000 рік, щоб розпочати будівництво 20-ти квартир для ромів з Пирогова, 1, по Ужанській 84, де раніше була база ремонтно-будівельного управління. Нині з неї залишилися тільки стіни. Документацію на цей об'єкт підготувало ремонтно-будівельне управління "Будтехніка". Затримка за фінансуванням. Аби розпочати будівництво, необхідно 30 тисяч гривень. Це питання на першій зустрічі з Ужгородським міським головою буде узгоджено, - запевнив насамкінець пан Зозулинця.

Робити якісь висновки мені чомусь не хочеться. Слово Вам, шановні читачі, Тетяна Грицишук

Інформація про теми дискусій на V Світовому Конгресі Міжнародної Ромської Унії (МРУ)

Секція "Холокост"

Обговорювались питання:

1. Роми були однією з двох націй, яку Гітлер планував знищити.
2. Ромська нація не отримала політичної, моральної та фінансової компенсації.
3. Ромська нація очікує вибачення від Німеччини.

МРУ готова:

1. Заснувати фонд ромського Холокосту, до якого ввійдуть видатні ромські особистості та особи, які вагомо допомогли, чи продовжують допомагати ромам у їхньому розвитку. Цей фонд має стати місцем, куди будуть подаватися всі ромські проекти, також тут буде вирішуватись, як забезпечити фінансовою підтримкою реалізацію ромських проектів. У цьому фонді мають концентруватися кошти, призначені для компенсації ромського Холокосту.
2. МРУ готова до угоди з відомими ромськими організаціями в Німеччині - "Ромська Роза", "Альянс Синт", а також готова до виборів ромських представників до ради директорів фонду, який був схвалений парламентом Німеччини. МРУ готова відстоювати її право на участь у переговорах в Сполучених Штатах, як найвищий політичний представницький орган ромів.
3. Створити пам'ятник всім жертвам ромського холокосту.
4. Побудувати дослідницький центр, з постійно діючою експозицією для нагадування про жертви з метою, щоб цей центр буде живим пам'ятником ромського Холокосту.

Секція "Міграція"

Обговорювалось питання:

1. Ситуація з міграцією ромів у країнах Центральної та Східної Європи.
2. Роми в Центральній і Східній Європі залишаються в соціальній, економічній і політичній ізоляції, яка впливає на зростання дискримінації і расизму у всіх сферах ромського соціального життя.
3. Зусилля країн, в яких мають місце дискримінація і расизм, є неадекватними і неефективними.
4. Країни Центральної та Східної Європи не можуть забезпечити ромів захистом від фізичних нападів неонацистських груп.
5. Роми в цих країнах гублять їхню віру і надію у достойне і безпечне життя, у їхні людські права та персональну свободу.
6. МРУ спостерігає за мірами скандинавських та інших країн, які вони приймають по відношенню до ромської міграції із країн Східної Європи з великим ступенем незадоволення, оскільки введення візового режиму призводить до збільшення дискримінації ромів з сторони більшості суспільства.
7. МРУ звертається до демократичних держав з проханнями надати ефективну, систематичну допомогу урядам країн Центральної та Східної Європи, з метою розвитку своїх демократичних принципів, які створюють умови для захисту проти зростання расизму і дискримінації.
8. МРУ готує забезпечити стабілізацію програм для ромів країн Центральної та Східної Європи. МРУ попросить уряди цих країн забезпечити ефективною матеріальною допомогою відповідні інституції своїх країн, оскільки в даний момент бюджети вищезгаданих інституцій є недостатніми для подолання існуючих диспропорцій ромського життя.
9. МРУ звертається до урядів країн Центральної та Східної Європи, міжнародних асоціацій негайно розпочати відкрите обговорення цього питання.

МРУ вирішила:

1. Просити про квоти для ромських мігрантів у Західній Європській країні, включаючи Сполучені Штати Америки, Канаду, Австралію, а також Німеччину, як країну, яка була ініціатором ромського геноциду протягом Другої Світової Війни
2. Створити стабілізаційну програму для ромів країн Центральної та Східної Європи.
3. Просити Європейський парламент вирішити проблему "європейського паспорту для ромів", оскільки роми живуть у всіх європейських країнах.

Секція "Ромська мова"

Обговорювались питання:

1. Уніфікація і стандартизація ромської мови
2. Кодифікація ромської мови у міжнародній якості.
3. Уніфікація навчання ромської мови у середніх школах і університетах, плани, документація, підручники.
4. Використання неологізмів у ромській мові
 - а) неологізми рідних країн
 - б) міжнародні неологізми

5. "Неромська" лінгвістика ромської мови
6. Навчання ромських викладачів та лінгвістів.
7. Глибина та розвиток навчання ромської мови в Іспанії (країна, де роми не розмовляють ромською мовою).

МРУ вирішила:

1. Розпочати роботу з університетами у конкретних країнах з метою відкриття ромських кафедр та факультетів.
2. Організувати відкриття постійних комітетів, які будуть очолюватися міжнародними спеціалістами.
3. Налагоджувати співпрацю з відомими університетами, особливо з Оксфордським та Кембріджським. Прискорити створення маленьких факультетів навчання ромської мови.
4. Співпрацювати з відділами освіти стосовно видання підручників ромської мови.
5. Збільшення випуску на базі вже існуючих факультетів ромської мови ромських журналістів, видавців, письменників.

Секція "Економіка"

Обговорювались питання:

1. Створення умов для виникнення і розвитку сильною середнього класу у конкретній країні.

На знімку: делегація від України на конгресі МРУ

МРУ вирішила:

1. Почати догтовтривалу співпрацю з фінансовими інститутами Європи та Америки, та разом з ними створити концепцію економічного розвитку ромського населення в окремих країнах.
2. Переконати Світовий Банк та Європейський Банк у тому, що інвестиції до ромських програм економічного розвитку є вигідними для обох сторін.
3. Звернути увагу Світового Банку на преамбулу цієї організації, яка говорить, що їхньою метою є надання допомоги бідним націям.
4. Завершити роботу по створенню так званого "Фонду розвитку для ромів" не тільки у Світовому Банку, але також у європейських банках. Цей фонд буде систематично допомагати тим країнам та урядам, які готові реалізувати економічні програми для ромів в їхніх країнах. В подібних випадках МРУ має право після угоди контролювати реалізацію проекту та його ефективність.
5. МРУ допоможе урядам тих країн, які готові, але не можуть розпочати проекти через фінансові труднощі, або існуючий фінансовий рівень не дозволяє реалізувати їх у короткий строк. Це стосується Болгарії, Румунії, Словачії та інших країн.
6. МРУ запрошує розвинуті західні країни до довготривалих інвестицій у програми ромського економічного розвитку з метою допомоги економічній стабілізації ромів у бідних країнах Західної Європи.
7. МРУ почне дискусію з провідними фінансовими спеціалістами, ромськими бізнесменами та іншими з підготовки можливостей для організації ромського інвестиційного банку.
8. МРУ створить спеціальну освітню програму для молодих ромів.

Секція "Освіта"

Обговорювались питання:

1. Розвиток дошкільного навчання ромських дітей.
2. Висвітлення процесу навчання для ромів, особливо для батьків майбутніх учнів та студентів.
3. Пояснення батькам завдань школи, позбавлення як батьків, так і дітей страху перед школою, підняття престижу шкільної освіти.
4. Організація спільної діяльності батьків та вчителів, "відкрита" школа для батьків.
5. Популяризація освіти на ромських медіа - пропагування досвіду ромів, які завдяки освіті досягли значних успіхів в бізнесі, інших сферах суспільного життя.
6. Двомовне навчання у школах.

7. Організація обміну ромських студентів.
8. Спільний обмін інформацією, співпраця ромських шкіл, студентів, учнів, а також батьків.
9. Створення та розвиток середньої спеціальної та початкової шкіл з обов'язковим навчанням ромської мови (напр., початкова школа ім. Ганді в м.Пейч (Угорщина)).
10. Створення та розвиток середньої школи мистецтв, де навчатимуть грі на традиційних музичних інструментах, співу, танцям, театральному мистецтву (напр., школа мистецтв у Кошицях (Словацьчина)).
11. Створення та розвиток соціально-правової середньої школи, випускники якої знайдуть своє місце у ромських таборах (напр., школи в Коліні і в Празі).

МРУ вирішила:

1. Підтримати талановитих ромських студентів у формі стипендій і для цієї мети утворити міжнародний фонд громадських організацій, який має об'єднати зусилля відповідних організацій, створених у різних країнах.
2. Оголосити десятирічну програму МРУ боротьби з неписьменністю ромів.
3. Покращити засоби для зацікавлення молодих ромів Західно-Європейських країн в освіті. Для цього розпочати постійну співпрацю з Європейським комітетом і разом з ним створити умови для суттєвого покращення навчально-виховного процесу для ромів в країнах Об'єднаної Європи.
4. Ромський кочовий спосіб життя у Західно-Європейських країнах не має заважати реалізації їхнього права отримання рівної освіти у порівнянні з іншими.
5. Налагодити зв'язки з відомими і престижними університетами як в Європі, так і в Америці. Розпочати спільну роботу з метою прийняття ромських студентів на юридичні факультети цих університетів.

Секція "Медіа"

Радіо:

1. Створення ромських редакцій з ромською мовою трансляції на "Радіо Вільна Європа" у Празі.
2. Створення ромських редакцій з ромською мовою трансляції на радіо "Голос Америки" у Вашингтоні.
3. Трансляція ромських програм в окремих європейських країнах, створення ромських редакцій на громадських радіо (Чехія, Словацьчина, Македонія).
4. Підтримка приватних ромських радіостанцій.

Телебачення:

1. Створення всеєвропейської сателітної телевізійної станції з ромською мовою трансляції.
2. Розвиток та підтримка приватних телевізійних станцій (напр., ВТR-TV, Македонія)
3. Трансляція на громадських телебаченнях в конкретних країнах.

Журнали:

1. Розвиток всеєвропейських ромських журналів виключно на ромській мові.
2. Підтримка та розвиток газет та журналів різних ромських організацій.
3. Підтримка приватної діяльності у видавництві газет і журналів.

Інтернет:

1. Інтернет сторінка для всіх ромських медіа.
2. Інтернет сторінка для всіх ромських організацій.
3. Забезпечення доступом до Інтернет всіх молодих ромів.

Секція "Косово"

Обговорювались питання:

1. Забезпечення захисту всіх ромів, проживаючих у Косово з боку владних структур.
2. Надання дозволу ромам з Косово просити політичного притулку у країнах НАТО.
3. Проблеми косівських ромів, що перебувають у таборах біженців у Македонії.
4. Покарання всіх військових злочинців, які несуть відповідальність за ромський геноцид.
5. Участь ромських політичних представників у всіх міжнародних міроприємствах відносно Косово.
6. Вирішення проблеми про повернення на батьківщину та компенсацію за ромський геноцид під час косівської війни.
7. Аналіз та дослідження всіх злочинів, спричинених проти ромів під час косівської війни та після неї.
8. Побудування пам'ятнику ромським жертвам косівської війни.
9. Звернення до уряду Сполучених Штатів Америки про надання квот для забезпечення притулком ромів Косово.
10. Звернення до уряду Сполучених Штатів Америки про надання можливості для навчання косівських студентів-ромів в Сполучених Штатах.
11. Відбудова ромських будинків та інфраструктур у Косово.

РОМИ - ВЕЛИКИЙ НАРОД, А НЕ МЕНШИНА

22 серпня 2000 року "Романі Аз"

Час для співпраці

В.Б. Сутух - Голова Ради громадських організацій національних меншин при Президенті України.

Україна - суверенна демократична держава, яка планує ввійти в європейські демократичні структури, як взірць толерантності та співпраці 130 національних меншин, що проживають багато століть бік-о-бік.

Як ми вирішуємо проблеми меншин?

Для цього в Україні були прийняті закони "Про національні меншини", "Про мови", "Про громадські організації".

Згідно наказу Президента України 19 квітня 2000 року була створена Рада громадських організацій національних меншин при Президенті України, як консультативно-дорадчий орган Завданням Ради є вироблення рекомендацій Президенту щодо політики в сфері етнічних відносин, зокрема у вирішенні питань і проблем національних меншин.

В Раду входять представники (голови) товариств національних меншин. Так російську меншину представляє голова товариства "Русь" Валентина Єрмолова, а від ромської меншини в Раду вхо-

дять Петро Грігориченко та Аладар Адам. Своїх представників в Раді мають німецькі, словацькі, єврейські, польські та інші меншини.

Відносно ромів розглядаються питання співпраці цієї меншини у загальному контексті етнополітики України. В першу чергу - через подолання негативного стереотипу по відношенню до ромів. (Згідно наших досліджень, біля 17% населення відчуває неприязнь до представників ромської меншини.)

Рада буде вносити свої пропозиції щодо етнополітики і надавати їх Президенту України, а Президент на їх основі буде видавати доручення на їх виконання.

В першу чергу потрібно встановити справжню кількість ромів в Україні. По-друге - визначити ступінь організованості національної меншини та її внутрішні проблеми.

Коли ми визначимося з цих пріоритетів, то зможемо розробити програму соціальної інтеграції ромів в українське суспільство. Програма повинна бути спрямована на вирішення наступних питань:

- попередження негативних стереотипів та упереджень відносно ромів;
- розробка програми етнічного бізнесу;
- працевлаштування;
- освіта та культура;
- міжнародне співробітництво з ромськими програмами, що працюють на кошти благодійних фондів.

Час для співпраці зараз, як ніколи сприятливий, щоб вирішувати разом всі важливі питання.

соціальних, політичних, економічних.

Зараз МРУ є офіційним представником ромів у США, де у суді Сан-Франциско вирішується питання ромських грошей, які знаходились у швейцарських банках в сумі 1 млрд. 235 млн. доларів. З 1984 року ми розпочали цю роботу, щоб повернути їх людям,

На знімку: Іван Веселій та Барі Фішер

або їх нащадкам, які у них було відібрано силою.

Наш адвокат **Барі Фішер** документально довів, що на всіх окупованих німецько-фашистськими військами під час Другої Світової війни територіях, а особливо в Росії, Польщі, Україні, Румунії і в самій Німеччині у ромів були конфісковані значні матеріальні цінності. Але необхідно розглянути два аспекти цієї проблеми: надавати матеріальну допомогу особам, які на сьогодні вже досить похилого віку, або гроші передати на ромські організації, які б розподіляли їх згідно зібраних анкет у 1999 році.

Уряд Німеччини не визнає за

Унікальний народ без держави, без своєї землі. У світовий конгрес Міжнародної Ромської Унії

На знімку: Емілія Шукх - президента МРУ вітає представник косовських ромів

були відправлені у концтабори, де і загинули. Велика кількість ромів-чоловіків були відправлені на примусові роботи в шахти, кам'янодобуваючі кар'єри, на розчищення завалів після бомбардувань союзницькою авіацією. Згідно досліджень, що була проведена після війни, можна зробити висновок, що загальна кількість, що постраждала - це біля 7 млн осіб. Ось

потерпілих тих ромів, що знаходились у концентраційних робочих таборак, а потерпілими вважає тільки тих ромів, над якими проводились "медичні" та інші експерименти. До сьогодні більшість архівів з цих концтаборів не опрацьовані, а їх матеріали - не опубліковані.

Виходячи з сказаного, завданням на майбутнє ми вважаємо наступне:

По-перше - історичні аспекти подій Холокосту.

Публікація цих матеріалів дасть ромським дітям вивчати трагічне минуле ромського народу.

По-друге - створення науково-архівного центру, яким би міг стати Гельдеберг, в якому потрібно зібрати всі документи відносно переслідувань ромів під час Другої Світової війни.

По-третє - правові аспекти надання грошової компенсації Кому її надавати, коли безпосередні особи, що були переслідувані під час війни, вже померли?

Чи взагалі буде допомога виплачуватись родичам? Чи це кошти підуть на розвиток системи освіти для ромських дітей, або на розвиток ромських організацій?

Уряд Німеччини вважає, що в роки війни постраждало біля 500 тисяч ромів. Але ми маємо відомості про знищення цілих таборів на території Польщі, Росії, Німеччини. Зараз знаходять місця масових захоронень ромів, проте немає архівних підтверджень про втрату нещасних. Ми маємо відстояти свої права. Ніхто не поверне золоті речі, які знімали з ромських жінок в Австрії, Румунії, Польщі.

Це довга, копітна і настирна робота. Необхідно провести відкриту дискусію з цього питання.

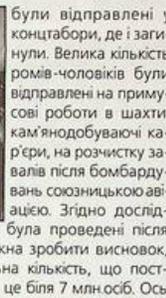
Юліан Чаба (Румунія)

Під час війни у наших жінок було відібрано багато золотих та срібних прикрас, зруйновано наші будинки.

Ромське румунське населення під час війни втратило біля 5 тон золота, у нас конфіскували багато коней, возів. Загальна сума втрат складає біля 200-300 млн. доларів. Ми ставимо перед Європейським Парламентом та Міжнародною ромською Унією питання про компенсацію наших втрат.

Ваня Кохановський (Франція)

Разом з Симоном Взанталем працюю в секції Холокосту. На цьому конгресі хочу підняти питання про кількість ромів-жертв під час Другої Світової війни. На сьогоднішній день офіційно визнано півмільйона ромів-жертв Холокосту. Проте наш більш детальний аналіз свідчить, що в Європі до війни проживало 25 млн. ромів. В Німеччині, Польщі, Австрії, Франції, Чехії роми майже всі

Марсель Куртіад (Франція)

Існує багато діалектів ромської мови. Необхідно стандартизувати ромську мову для надання книжок, ведення передач по радіо і телебаченню. Найбільшою проблемою є те, що ромську мову не визнають, як літературну мову. Та, не зважаючи ні на що, наша мова розвивається і збагачується.

Ромська Унія розробила проекти в Барселоні по стандартизації і кодифікації мови, якою ми могли виступати на кодифікаціях, друкувати журнали і газети, проводити радіо-і телевізійні передачі на одній мові, що буде зрозуміла всім ромам Європи і світу. Проте ми проти кодифікації ромської мови на основі санскриту, раджистанському діалекту, а пропонуємо в основних місцях проживання ромів створити такі центри, які вже працюють в Іспанії, НІтрі, Албанії, Празі, з метою введення в ромську мову неологізмів з різних діалектів, що вже розповсюджені як у країнах Європи, та і по всьому світу.

Проблеми міграції

На V Світовому конгресі Міжнародної Ромської Унії були представники 39 держав світу, які відмітили, що на міграцію ромів штовхає дискримінація у власних країнах.

Марцін Палеш (Чехія).

З 1997 року роми Чехії почали мігрувати в Канаду, що принесло з собою нові проблеми: проживання, освіти, роботи, мовного бар'єру. З середини 90-х років уряд Чехії не звертає увагу на ромське питання; у них нижчий рівень освіти ромських дітей, створення гетто ромів в містах, ромські програми, побиття ромів сканями. Це і штовхає ромів до міграції.

Зараз наш уряд звернув увагу на ці наболілі питання і ми стоїмо на початку дискусії по вирішенню проблем ромів. Зараз роми працюють у комісіях і міністерствах по вирішенню нагальних проблем.

На знімку: Салі Ібрагім та Марсель Куртіад

Абурамановський Естреп (Австрія)

Сьогодні в Австралії проживають 22 тисячі ромів. Міграція в нашу країну йшла двома великими хвилями: до початку Другої Світової війни, а особливо під час війни. В 1943 році до нас прибули багато ромів з Варшавського гетто. Зараз йде велика міграція з районів збройних конфліктів: з Косова, Югославія.

З доповідями з питання мови виступили також **Ніколай Еміліане** (Румунія), **Зоран Дімов** (Македонія), **Григорій Деметер** (Росія) та інші.

Є.Навроцька

Питання Холокосту

Райко Дюріч - віце-президент МРУ

Холокост - це переслідування людей за етнічною, релігійною або расовою приналежністю. Для ромів Холокост фактично не припинявся ніколи. Ми пам'ятаємо "хриваві" закони, які приймалися відносно ромів у 15-16 ст. в Іспанії, Англії, Австро-Угорщині, Румунії, коли ромів могли вбивати на місці, спалювати як еретиків на вогнищі, забирати від матерів дітей, а хлопців віддавати у солдати, або ж просто робили рабами.

Друга хвиля Холокосту прокотилась по ромському населенню в період комуністичної влади, коли були прийняті жорсткі закони, що забороняли кохання ромів, а з 1972 р. у Чехословаччині, Швеції проводилась примусова стерилізація жінок-ромок.

В наш час іде нова хвиля нео-нацизму, коли порушуються права ромів в Албанії, Австрії, Болгарії, Косово, Угорщині. Недавно був спалений будинок ромів в Італії, а в Франції поліцейський застрелив молодого хлопця. У Швеції було стерилізовано 2 тисячі жінок-ромок. Ми знаємо, що відбувається з ромами у Косово. Наша організація збрала велику кількість документів, що підтверджують порушення прав ромів -

Адвокат "Романі Яг" захистив неповнолітніх

7 серпня 2000 року вироком Закарпатського обласного суду під головуванням Машкаринця Михайла Михайловича було засуджено неповнолітнього Рошташа Роберта Йосиповича 1982 р.н. і призначено покарання у вигляді позбавлення волі строком на 1 рік 8 місяців, коли за подібний злочин, згідно Кримінального Кодексу України, верхня межа покарання сягає до 10 років позбавлення волі.

З самого початку в цій справі брав участь адвокат правозахисного центру "Романі Яг" Дідичин Василь Петрович. Наш кореспондент також був присутній на судових засіданнях, де вирішувалась доля рома.

Згідно звинувачувального висновку Рошташ Роберт Йосипович (1982 р.н.) звинувачувався в тому, що він та Пальчевський Микола Миколайович в період з жовтня по листопад 1999 року незаконно придбали, виготовили, зберігали з метою збуту та збули психотропні речовини у великих розмірах. Також їх звинувачували у скоєнні шахрайства по відношенню до громадянина Шевченко С.І., а також здійсненні незаконних валютних операцій у великих розмірах.

Як нам розповів адвокат Дідичин В.П. суд повно, всебічно та об'єктивно вивчив

во обставини даної справи. Даючи оцінку діям підсудних на основі зібраних матеріалів справи, суд визнав не доведеним пред'явлений на попередньому слідстві факт придбання Рошташом і Пальчевським наркотичних засобів. Разом з тим у діях неповнолітніх суд виявив ознаки злочинів передбачених статтями 143 ч.2, 80 ч.2 КК України та ст.229 ч.1.

Призначаючи покарання за сукупністю злочинів відповідно до правилами с.43 КПК України, суд признав остаточно покарання у вигляді позбавлення волі з відбуванням в ВТК загального режиму строком на 1 рік 8 місяців.

Пропонуємо Вам виступ адвоката правозахисного центру "Романі Яг" В.П.Дідичина на захист неповнолітнього Рошташа Р.Й.

ствя вони незаконно придбали для подальшого збуту порошкоподібну суміш, в яку входило 5,3гр психотропної речовини метамфетаміну, та 5,1гр психотропної речовини фенобарбіталу, то їхні дії не можуть кваліфікуватися як незаконне виготовлення цієї ж речовини.

У справі не наведено переконливих та безперечних даних про факти придбання наркотичних засобів Рошташом як за кордоном, зокрема в Угорщині, так і на території України. Так само відсутні докази про збут наркотичних засобів на території України. Єдиним документом, який свідчить про наявність еле-

менту наркотиків у речовині, яку мали намір продати підсудні, є заключення експертів та довідка спеціаліста, в яких є суттєві протиріччя як між цими експертними, так і з іншими матеріалами справи.

Зокрема, в протоколі оперативної закупки від 4.11.1996 року (звертаю увагу на суду!), на с.14 вказано, що у громадянина Шевченка Сергія Петровича, мешканця Київської обл., м.Фастів о 16⁰⁰ вилучили приблизно 700 гр. порошкоподібної речовини та 3500 доларів США. Вилучену суміш помістили у поліетиленовий пакет під № 1 та опечатали печаткою № 29. А в довідці № 193 від 5 листопада 1999 року в дослідній частині ми виявляємо, що пакет № 1 цитує: "ізъятий у громадянина Рошташа С.І. 4.11.99 года в г.Чоп вес 643,50 гр.". Тому невідомо, про який пакет

йдеться мова і який пакет було надано на експертизу, якщо в в одному документі вказано, що цей пакет вилучений у Шевченка, то зрозуміло, що той самий пакет не міг бути вилучений у Рошташа.

Звернемо увагу на інший документ, а саме висновок судово-хімічної експертизи, зробленої у науково-дослідному центрі МВС України № 836.

Згідно цього документу, експертиза була розпочата 21.11.99р, закінчена 27.11.99р, а про передбачену КПК кримінальну відповідальність експерти поведуться 23.11.99р. Тобто два дні експерти проводили експертні дослідження, не будши попереджені про відповідальність за дачу

завідомо неправдивого висновку за ст.178 КК України. Висновок такої експертизи не може бути покладеним в основу обвинувального вироку.

Як відомо, при затриманні Рошташа та Шевченка в них було вилучено два пакети порошкоподібної речовини різної ваги, які були помічені №1 та № 2. Однак в протоколі заважування від 4.11.99р. вже вказано зовсім новий пакет під № 3, який ніби то вилучено у гр-на Рошташа Р.Й. Дані протиріччя попереднього слідства на можуть бути достовірними доказами вини підсудних. Згідно Конституції України, зокрема ст.62, звинувачення не може ґрунтуватися на доказах, одержаних незаконним шляхом, а також на припущеннях. Усі сумніви щодо доведеності вини особи тлумачаться на її користь.

За таких обставин вважаю, що звинувачення у збуті психотропних речовин за ст.229-1 ч.2 КК України моїм підзахисним Рошташ Р.Й. є недоведеним.

Що стосується пред'явленого звинувачення по ст.80ч.2 КК України "Порушення правил про валютні операції", то цей злочин необхідно розглядати в поєднанні з попереднім. Адже в тому разі, коли б не сталася контрольна закупка наркочеревини, то і не було б операції з валютою.

На судовому слідстві нами було встановлено, що Рошташ мав намір продати виготовлену суміш за гривні, оскільки не хотів мати справу з інвалютою. Дане обвинувачення також вважаю не доведеним, оскільки переконливих доказів в тому, що Рошташ бажав реалізувати виготовлений порошок за долари США в справі не наведено.

Звинувачення по даному епізоду ґрунтуються виключно на показах так званого Шевченка, який вважаю є зацікавленою особою в цій справі. Тому прошу Шановний суд по ст.80ч.2 КК України Рошташа виправдати.

Даючи оцінку діям підсудних безперечно дідемо до висновку, що з самого початку Пальчевський та Рошташ були налаштовані на заволодіння коштами Шевченка, який до речі не є потерпілим, як це визначено на попередньому слідстві, оскільки кошти, які він передав Рошташу, не належали йому особисто, а були надані саме для оперативної закупки.

Умислом мого підзахисного було охоплено злочин, передбачений ст.143 ч.2, кваліфікуючою ознакою якого є попередній зговір з Пальчевським, дане обвинувачення пред'явлено за законом.

З огляду на вищеване, прошу виправдати Рошташа Р.Й. в пред'явленому обвинуваченні за ст. 229-1 ч.2 та ст.80 ч.2 КК України за недоведеністю його участі в даних злочинах. Визнати його винним в скоєнні злочину, передбаченому ст.143 ч.2 КК України і призначити йому покарання враховуючи його молодий вік, а також той факт що притягується він до кримінальної відповідальності вперше, його чисто сердечне розкаяння та визнання своєї вини, умови виховання, наявність хвороби, позитивні характеристики з місця проживання та надані ромильським товариством "Романі Яг".

Зі слів адвоката Дідичина В.П. суд об'єктивно та певно дослідив всі матеріали справи, враховуючи неповнолітній вік підсудних, важке матеріальне становище, позитивні характеристики з місць навчання та громадських організацій, недоведеність щодо придбання наркотичних засобів і признав покарання у вигляді позбавлення волі на 1 рік 8 місяців, з яких Рошташ Р.Й. 9 місяців вже відбув у СІЗО.

Вироком задоволені як адвокат товариства "Романі Яг", так і батьки, рідні Рошташа Р.Й. і самі підсудні оскільки покарання за інкриміновані злочини передбачають набагато більший строк позбавлення волі.

Таким чином, завдяки кваліфікованій допомозі правозахисного центру "Романі Яг" неповнолітні роми зможуть скоро бути вдома.

Виражаємо подяку судді, прокурору та всім учасникам процесу: перекладачу, представнику комісії по громадському захистнику, за активну участь у справі.

Наш кор-

Шановний Суд!
Мій підзахисний Рошташ Р.Й. звинувачується у скоєнні злочинів, передбачених ст.229-1 ч.2, ст.80 ч.2 та ст.143 ч.2 КК України. Звинувачення, відверто кажучи, дуже тяжке, тим більше враховуючи вік самого підсудного.

Виходячи з цих двох обставин, а саме тяжкість звинувачення та молодий вік мого підзахисного, мені, як захиснику, так само і суду, доведеться більш ретельно та виважено зробити всі необхідні висновки з досліджених в судовому засіданні обставин даної справи.

Почну з зібраних в ході попереднього та судового слідства матеріалів справи. Як відомо оперативні працівники міліції отримали інформацію про те, ніби Рошташ Р.Й., на протязі 1999 року, займається контрабандним ввезенням з Угорщини в Україну та збутом на території України синтетичних наркотичних речовин.

У своєму поясненні від 4.11.99р, тобто відразу після затримання, Рошташ дає правдиві покази про те, що закордонний паспорт в нього є, але в Угорщину він їздив не за наркотиками. Слід зауважити, що дане пояснення Рошташ давав без присутності адвоката, і можливо при певному пси-

хологічному тиску з боку правоохоронців, але не дивлячись на це, Рошташ не погоджується з версією працівників міліції і не оговорює себе, запевняючи, що мав намір продати не наркотики, а виготовлену разом з Пальчевським порошкоподібну суміш, в якій не могло бути наркотиків.

Покази, отримані від підсудного Пальчевського, також відразу після його затримання, не містять жодних протиріч з показами Рошташа. Пальчевський у поясненні від 5.11.99р. а с.30 дає наступні покази цитує: "Так, ми з самого початку хотіли обманути покупця Сергія."

Тобто умисел підсудних був направлений на заволодіння грошима Шевченка шляхом його обману. Під виглядом наркотиків ці двоє юнака хотіли продати останньому роздробленні пігулі перемішані з содою, мукою, порошком для травлення тараканів, одним словом будь що, крім самих наркотиків. Тим більше що ініціатором такої операції був сам Шевченко, підсудним не потрібно було шукати збут, вони відповіли на пропозицію.

На мій погляд, з обставин виявлених в судовому засіданні, та заслуханих пояснень підсудних, в даному випадку, вбачається справжня провокація. Весь час неповнолітній Рошташ знаходився під певним тиском з боку дослого Шевченка, з метою викликати в Роберта бажання відшукати наркотик. Шляхом підкупу входив в довіру і

Графік прийому громадян юристами товариства "Романі Яг"

м.Ужгород
ДІДИЧИН Василь Петрович
тел.1-48-27

Вівторок з 15⁰⁰ до 17⁰⁰
Середа з 15⁰⁰ до 17⁰⁰
Четвер з 15⁰⁰ до 17⁰⁰

м.Мукачєво
БОНДАРЕНКО Євген Вікторович
тел.8-(231)-4-13-36

Вівторок з 13⁰⁰ до 15⁰⁰
Середа з 13⁰⁰ до 15⁰⁰
Четвер з 13⁰⁰ до 15⁰⁰

с.мт.В.Березині
ХЛЮБАС Вадим Віталієвич
тел.8-(235)-2-12-30

Понеділок з 14⁰⁰ до 17⁰⁰
Вівторок з 14⁰⁰ до 17⁰⁰
Середа з 14⁰⁰ до 17⁰⁰

м.Ужгород
БУЧКО Ернест Антонович
тел.1-48-27

Понеділок з 10⁰⁰ до 12⁰⁰
Вівторок з 10⁰⁰ до 12⁰⁰
Середа з 10⁰⁰ до 12⁰⁰

все далі втягував останнього у злочинну діяльність.

Рошташ переконаний, що продана ним порошкоподібна суміш не містить жодного елемента наркотичного засобу, адже вони все це робили з різних компонентів, які не можуть при змішуванні та дробленні утворити виявлену експертизою наркотичну речовину, зокрема метамфетаміну. Разом з тим інша психотропна речовина фенобарбітал можливо і була утворена в результаті перемішування медичних препаратів фенобарбіталової групи, але про це підсудні не знали, оскільки ними не було дотримано певної технології, тому їхнім умислом не охоплювалося саме продрожу наркочеревини. Наявність виявленої експертизою наркотиків у суміші підсудні пояснити не можуть.

Якщо за версією слід-

ства вони незаконно придбали для подальшого збуту порошкоподібну суміш, в яку входило 5,3гр психотропної речовини метамфетаміну, та 5,1гр психотропної речовини фенобарбіталу, то їхні дії не можуть кваліфікуватися як незаконне виготовлення цієї ж речовини.

У справі не наведено переконливих та безперечних даних про факти придбання наркотичних засобів Рошташом як за кордоном, зокрема в Угорщині, так і на території України. Так само відсутні докази про збут наркотичних засобів на території України. Єдиним документом, який свідчить про наявність еле-

Одного дня я завітала на площу Корзо, до будинку № 11, квартира № 17. Мене щиро зустріли господарі - ром Сидір Юрійович та українка Діна Іванівна Адамів. Скупі дані біографії пана Сидора - а вони наддивовижно цікаві - спонукали познайомитися ближче і з'ясувати сторінки його життєвого шляху.

Не можу не сказати про свої перші враження.

За своїми розмірами квартира Адамів дуже маленька - кухня, духова, вітальня-спальня - займає всього 12 м². Кожна річ знаходиться на своєму місці, акуратно й ретельно лежить.

Коли я переступила поріг вітальні, мій погляд зупинився на портретах господарів.

На одному із знімків - молодий елегантний чоловік тримає скрипку лівою рукою, у правій - смичок, який ніжно торкається струн скрипки.

Із фотографії, що висить поруч, серйозним поглядом дивиться чоловік, на грудях якого - ордени, медалі.

За сніданком, який приготувала Діна Іванівна, ми із Сидором Юрійовичем і повели розмову.

- Сидоре Юрійовичу, Ви за національність - ром.

Сидір Адам: "Я з роду ромського, і пишався цим"

Чую, що добре володієте українською. Де опанували?

- У Перечині, де народився 19 червня 1927 року і виріс, закінчив горожанську школу. Предмети читали українською й угорською мовами. Іноземна була - німецька Ромська - рідна. Ще володію словацькою й польською.

- Цікаві у Вас дані прізвища - ромське, ім'я, по батькові - українські.

- Мій батько, Юрій Белов, родом з Росії. Коли він приїхав до Перечина, познайомився з ромкою Марією Адам. Двоє молодих людей покохали один одного і взяли шлюб. Моя мама своєму чоловікові й майбутнім шістьом дітям дала своє прізвище.

- На даному знімку Ваші груди прикрашають ордени й медалі. Ви воювали? Розкажіть, будь ласка, про цю сторінку свого життя.

- Я воював і служив у армії шість років. У свої 16 літ потрапив у мадьярський табір, що був розміщений у селі Кострино Великоберезнянського району, де виконував зі своїми ровесниками і старшими різні роботи. Жандарми пилю-

вали за нами. Важко було справлятися з роботою. Та й харчування було ніяке - два рази в день годували якоюсь баландою. Отож ще із кількома друзями по нещастю вирішили втікати. Від жандармів хіба втечеш? Зловили відразу... Зв'язали ззаду руки і підвезли. У такому стані залишали на кілька годин. Але кара і погрози свободоловців не могли зупинити. Через кілька місяців організували повторну втечу. На дворі була сувора зима. Ми переховувалися в Ужгороді, на цвинтарі Кальварія. Згодом я повернувся додому в Перечин. А у листопаді 44-го я добровольцем пішов у Радянську Армію.

- Якщо можна, то більш детально про цей період свого життя.

- Нас, молодих юнаків-добровольців, привезли в Свєляву. Там дали одяг, провели заняття з нами. І звідти мій шлях піхотинця 4-го Українського фронту пролягав через Собранці, Михайлівці. Під Гуменним отримав поранення. П'ять днів перебував у шпиталі в місті Оломоуц, потім знову на передову. Фронтowymi дорогами пройшов майже

через усю Польщу. Радісну звістку 9 травня - День Перемоги - зустрів поблизу Берліну.

Повернувся у рідний Перечин. Згодом продовжив службу в рядах Радянської Армії у різних містах: Чернівцях, Коломиї, Хусті. У 1950 році демобілізувався у званні старшини. Отож, за бойові заслуги, відвагу, відмінну службу і нагороджений орденами й медалями.

- Як склалося ваше подальше життя? Чим займалися?

- Я одружився з ромкою Лізою. То була благородна жінка. Разом з нею прожили чотири десятиліття. Народилося в нас троє дітей. Сім'я жила на зароблені кошти, які я заробляв як музикант. Мені, як добровольцю, учаснику Другої світової війни, інваліду II групи дали житло в Ужгороді по вулиці Анкудіна. У 1991 році я залишився вдівцем.

- Важко бути самотньою...

- Важко - це не те слово.

- Ви шукали жінку, яка б стала вашою супутницею на схилі літ?

- Так. Яюсь незручно мені говорити про це. Я був покараний самотністю на шість літ. І, слава Богу, зустрів таку ж порядну і чесну жінку. Ми вже три роки разом.

- Пригадуйте ваше знайомство?

- У 1997 році я відпочивав у санаторії "Перемога" під Києвом. Душевна краса Діни Іванівни мене дуже вразила. Вона погодилася вступити зі мною у шлюб.

Більше того, переїхала з Житомира на Закарпаття. За

таку честь і шану я дав Діні Іванівні прізвище славного роду Адамів.

- У вашому голосі звучать ноти гордості за свій родовід...

- Я, Сидір Адам, з роду ромського Адамів. Надзвичайно пишався цим.

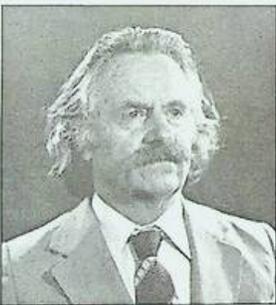
Хочу, аби наші діти, онуки, правнуки - всі майбутні покоління розуміли це. Отож ми з покійною дружиною намагалися дати освіту своїм дітям. Династію музикантів продовжують онуки. Є сподівання, що й правнуки підуть тим же шляхом. На думку спадкоємця роки молодості. Нас, ромів - музикантів, називали панами.

- За час нашої розмови з вами, Сидоре Юрійовичу, в мене склалося враження, що ви - оптиміст. Нещодавно ви відсвяткували свій 73-й День народження. Користуючись нагодою, щиро вітаю вас з славним святом. Многая і благая літ вам.

- Дякую і вам та газеті "Романи Яг" за увагу до мене.

Тетяна Грицишук
На знімку: Сидір Адам.

Ромська тема у творчості Івана Чендея

Іван Михайлович Чендей - відомий закарпатський письменник-прозаїк. У його творчому доробку десятки книг, переклади з угорської, словацької та інших мов, сценарії фільмів "Тіні забутих предків" (за однойменною повістю М. Коцюбинського) у співтворстві з С. Параджановим, а також низка сценаріїв для художньо-документальних фільмів - нарисів про Закарпаття. І. Чендей є лауреатом премій України: А. Головка, ім. В. Вишніченка та найвищої -

Національної премії ім. Т. Шевченка.

Важливо сказати, що у своїх творах І. Чендей відтворив культуру, побут, звичаї різних етнічних груп Закарпаття. Зустрічаються у його творах і образи ромів. Пропонуємо нашим читачам уривок з оповідання "Лиска", де автор зумів майстерно відтворити традиції ромської народності (ром без коня - не ром), і тому роми коней не вбивають і конину не їдять.

жагуче. Певно, тому, що далі не міг витримати, перевів очі на гребень гори, яка спершу полого, далі стрімко здіймалася помаранчею муравою - тільки на однім місці ще дивом ряснів голубими келишками.

Ром без коня - не ром

Над циганським вислком місяць плив з півночі. З палі під халабудою старий Андерс взявся від'язувати Лиску. Кобила лниво трусоннула столоченою кострубатою гривово, проганяючи сон. Вона почула, як білий кражистий кінь, котрого вчора привели на її місце до ясел, хрумтів шойно підкинуте сіно. Дразливий запах лоскотнув по нідрях, Лиска потяглася до великих чеператих ручищ. Коли на тверді пригорщі впадо ладне благальне тепло, Андерс тільки долонькою відвів голову, щоб дарма не просила. Кінь на яслах бадьоро заржав, ніби Лиску запрошував до поживи.

Циган відійшов убк, ковзнув очима по кобилі й пальцями лівої звично куйовдив вихор густої чорної бороди, бо саме тепер спала на розум гадка, до якої не прийшов учора. Далі приступився до Лиски, сягнув рукою, й на сльві місяця холодою блиснула сходженна, але ще цпа підкова задньої правої ноги. На лів-

му коліті залізо мигнуло тільки серпком - половину підкови Лиска вже давно забула. Андерс знав, що передні босі, тому й не дивився на колита. Тут же добув з-під повітки кліщі. Лиска слухняно піддала ногу, циган зціпив зуби, прикусуючи кінці пригнутих стоптаних вухналів. У нічну тишу падало клацання кліщів, чулося хрумкотіння білого коня і тихе посапування до всього збайдужілої тепер Лиски.

Лиска ще стояла, ніби чогось вичікувала, примирливо й довірливо похнюпиши кошлату голову. Хазяїн тут приступився до хвоста й уже вимацував чіпкими пальцями в довгий куделі відросток, щоб, бува, не рубонуті ножицями і по ньому. Хвіст циганові тепер видався наддивовижно цупким, рівним, дарма, що був пелехатий, залежаний, збитий тою неохайністю, в якій зовсім не була грішна сама Лиска, в якій, прецьн, вінні були умови життя - при них малі і вже

немали циганчата цбали кобилу доскоху для сміху за хвіст, для мужності - за гриву. На негаразд до того хвоста цілими вузлищами - клубочницями набивалася і набиралася реп'яків по вигонах занедбаній та недоглянутій околиці.

Андерс проти місяця прищурих ливе око, правим з-під великої брови окинув сніп хвоста, притис його до коліна і спритно, наче перевеслом, перехопив шупку щіть шворкою. Придумці, що сплий Рувин - німецький, старий побратим - з того хвоста бодай тепер намаїструє шіток, задоволено посміхнувся. Як не-як, поки Лиска була у нього, на циганській садібі без огорожі й кола, він жодного разу не спокнувся на ту кляту горілку, що її Рувин за хвоста не тільки облизав, але й був готовий набити в першій закусочній. Ганьба ж навіть циганові у возі ганяти обчиржену безхвосту кобилу. А тепер уже собі обидва з Рувимом в червонощокій буфетниці

Катки таки вип'ють: Андерс за кобилячий хвіст, Рувин за те, що роздобув матеріал для шіток.

Вітер налітав і гудів у стрігастих зеленех кронах, коли вибралася плясма до широких полонинських плес.

Андерс важко віддихався. Біля самої кобилі Андерс хутко зняв з голови Лиски й вігав до кишені повісмяний мотузаний недоудок. Тільки-но рушив облогом, залишаючи кобилу саму, як Лиска повернула голову за ним. Вона ступила крок чи навіть два услід Циган на хвилю зупинився й ще повернувся до Лиски. Тільки тепер помітив, як справді обшмихив Лиску, відрубавши хвоста за якусь чарку паленки, що її налити має сплий шітка Рувин. Почув, як щось шкрябнуло в горлі, й закашляв. Лиска дивилася на нього тепер незвичайними очима, в тому погляді він вперше побачив щось дивно людське - чи то благальне, чи докриливо

нути, яка сила змусила його зупинитися, тому став і оглянувся.

На тлі шерботого золотого диска чіткими контурами малювалася Лиска червоною мастю і кошлатою чорною гривово. Високо піднявши голову, дивилася йому услід, а з місця не рушала. Зачарований видомом, циган стояв і не

ми-дзвіночками запізнилій в світліні сівчурник. Чорнобородий розгублений Андерс мерщій приступився до Лиски, у своїй знеацька наплинулій ніжності грубо вхопив морду кобилі й незугарно-кипуче припав до неї устами...

В долину од кобилі Андерс побіг. Він лише тоді почув утому в ногах, коли сівнув собою, стримуючись, аби не впасти. Та раптовий страх не давав йому ані зупинитися, присісти для відпочинку, ані вповільнити біг. Коли впристрибу мчав між густими, до землі понишклими заростями жерепу, до нього донеслися таке жалісне іржання Лиски, що вже подумав: "Певно, цпа громада вовків її дере!" Сам не міг збаг-

міг звести очей з того виду, коли сонце западало за його чару. І вже тут Лиска виростала з сонця - спершу сторожко нагостреними вухами, потім краєм макіяки, далі вже чорночорною гривово.

Зібравши усі рештки моці, Андерс рушав з місця. Незабаром він уже біг між високими струнками смереками в долину, звідки приглушено шумів водопад на тім самім полонинським ручаї, біля якого розмита весняними повенями дорога вела до вулиці. Для бадьорості циган гукнув що було сили, ліс до нього озвався луною. Та тільки пришло на думку, що голосом таки може занадити вовків, розбудити ведмеда, коли побіг з більшою силою...

Románi Yag

A Roma Nép Újsága
Manusengero Romano Nyevepe

A lap a Nemzetközi Újjászületés alapítvány támogatásával jelenik meg

Információ a Nemzetközi Roma Unió (NRU) V. Kongresszusáról

Roma képviselők Pardubicéből

A ROMA „holocaust”

JAVASLATOK ÉS ANNAK MEGVITATÁSA:

- A romák voltak az két nemzet egyike, amelyet Hitler meg akart semmisíteni.
- A roma nemzetiség nem kapott sem politikai, sem erkölcsi, sem anyagi kártérítést.
- A roma nép várja Németország bocsánatkérését.

A NRU kész:

1. Kiváló roma egyénekkel, akik nagy szerepet vállalnak a romák fejlődésében létrehozni egy Alapítványt, amelynek feladata a következő lenne:

a) Kiharcolni az anyagi kártérítést a holocaust áldozatainak részére.

b) Emlékművet állítani a holocaust áldozatainak.

c) Felépíteni egy kutató központot, amelynek az lesz a feladata, hogy exponátokkal emlékeztessen az áldozatokra.

d) Az Alapítvány pályázatokat kezd és a nyertes pályázatokat támogatja.

e) Az Alapítványba fognak befolyjni azok a pénzüsszegek, amelyeket a holocaust áldozatainak kártérítésére szánnak.

- Az NRU kész szerződéseket kötni Németország ismert roma szervezeteivel, „Roma Róza”, „Szinti Közösség”. Azonkívül választások útján alakítja ki az Alapítvány igazgatótanácsát, amelyet elismerne a német Parlament is.

- Az NRU a későbbiekben is kiáll azért, hogy mint a roma szervezetek legnagyobb Fóruma, részt vegyen a tanácskozáson, amelyek lebonyolításának színhelye az Egyesült Államok.

A „migráció”

A romák Közép és – Kelet Európában ma is a társadalom gazdaságilag, kismérmizet részét alkotják. Növekszik a rasszista és diszkriminációs megmozdulások a romák ellen.

Ezekben az országokban nem tudnak hatékonyan fellépni a rasszista és diszkriminációs megmozdulások ellen. Közép – és Kelet – Európában nem tudják megvédeni a romákat a neofasiszta csoportok támadásaitól.

A Skandináv és más országok a vizumkényszer bevezetésével akadályozza a romák bevándorlását.

Az NRU felkéri a nyugat - európai országokat valamint Kanadát, Amerikát, Ausztráliát, különösképp Németországot, a roma emigráció számára vezessenek be kvótát.

- Egy stabil program létrehozását a Közép – és Kelet - Európa romái számára.

- Felkéri az Európai Parlamentet és Európai Tanácsot

adjanak „Európai személyigazolványt a romák részére”. A romák Európa minden egyes országában élnek, de nem értik mit jelent „európainak lenni.”

A „roma nyelv”

- Egy általános roma nyelv elfogadása
- A roma nyelv oktatásának a bevezetése az iskolákban és egyetemeken.

- A neologizmusok bevezetése a roma nyelvbe:

- Saját országának a neologizmusát.
 - Nemzetközi neologizmusokat.
- Roma tanárok és nyelvészek képzése.
- A roma nyelv oktatásának a bevezetése azokban az országokban, ahol nem beszélik a roma nyelvet.
- Felvenni a kapcsolatot konkrét országok egyetemeivel, a roma nyelv kutatása céljából.

- Együttműködni ismert egyetemekkel (Oxford, Cambridge). Létrehozni a roma nyelv tanszékét ezeken az egyetemeken.

„GAZDASÁGI”

- Feltételeket biztosítani egy erős roma középosztály létrehozására az adott országokban.

- Munkahelyek biztosítása azokban az országokban, ahol igen nagy a roma munkanélküliség.

- Tanácskozássokat folytatni Európa és Amerika pénzintézményeivel és együttesen létrehozni konzorciumokat, amelyek gazdaságilag megváltoztatják a romák életét.

- Meggyőzni a Világbankot és az Európabankot, hogy investálják a roma programokat, amely előidézi a romák gazdasági fellendülését.

Ez kifizető lenne mind a két oldalnak.

A Világbank feladatai közé tartozik a szegény nemzetek segítése is.

- Alapokat létesíteni az úgynevezett „alapítvány a romák fejlődésére” keretén belül nemcsak a Világbankban, hanem több európai bankban is. Ez az alapítvány azoknak az országok kormányainak fog segítséget adni, akik képesek megvalósítani a romák gazdasági programjait.

- Az NRU kész segítséget nyújtani azon az országok kormányai részére, amelyek képesek, de pénzühiány miatt nem tudják a roma pályázatokat finanszírozni, vagy gazdasági szintjük nem engedi meg rövid idő alatt megvalósítani ezeket a pályázatokat.

Ez vonatkozik olyan országokra mint Bulgária, Románia, Szlovákia stb.

- Az NRU kéri a fejlett országokat, beleértve a skandináv országokat is, hosszú lejáratú investícióval hozzá járulni a roma gazdasági programokhoz, amelyek stabilizálják helyzetüket Kelet – Európa országaiban.

- Az NRU eszmecserét folytat ismert pénzemberekkel és sikeres roma vállalkozókkal egy esetleges roma bank létrehozására.

„OKTATÁS”

- A roma óvodák fejlesztése.

- Az oktatás szerepe és fontosságának terjesztése a romák körében.

- Megismertetni a szülőket az iskola fogalmával, megszüntetni ahogy a szülők, úgy a gyerekek félelmét az iskolától. Rámutatni az iskolai végzettség szerepére az életben.

- Az úgy nevezett „nyitott” iskolák létrehozása, ahol a

Csaba Luminica - a romák hercegöje, az orosz romák képviselője.

tanárok és a szülők együttesen oldják meg az iskola problémáit.

- A roma médián keresztül népszerűsíteni az oktatást. Ismert romák bemutatása.

- Megszervezni a roma egyetemisták cseréjét.

- Egységes információcsere, a roma iskolák, tanulók egyetemisták és szülők között.

- Szakiskolák létrehozása, amelyben kötelező a roma nyelv oktatása.

- Művészeti szakiskolák megalakítása, amelyben hagyományos hangszereken tanulnak játszani, énekelni és táncolni. (Ilyen például: a Kassai Művészeti Iskola).

- Egy nemzetközi alapítvány létrehozása, amely a tehetséges roma egyetemistákat támogatja.

- Az NRU kidolgozott egy 10 éves programot, amely a roma analfabetizmus felszámolására irányul.

„MÉDIA”

Rádió:

1. Egy roma nyelvű stúdió létrehozása a Szabad Európa Rádió prágai székházában.

2. Létrehozni egy roma nyelvű adást Washingtonban az Amerikai Hangja székházában.

3. Roma programok közvetítése némely európai országban (Csehország, Szlovákia, Macedónia).

4. A privát roma rádiók támogatása.

Televízió:

1. Egy összeurópai roma nyelvű televíziós központ létrehozása.

2. A meglévő privát televíziós központok támogatása és fejlesztése. (pl: a Macedóniai VTR - TV).

3. Roma nyelvű adások egyes országok közszolgálati televízióiban.

Folyóiratok:

1. Az összeurópai roma nyelvű folyóiratok fejlesztése.

2. A különböző roma szervezetek folyóiratainak és újságainak a támogatása és fejlesztése.

3. A magán kiadók támogatása.

Internet:

1. Interneti web oldal minden roma médiának.

2. Interneti web oldal minden roma szervezetnek.

3. Biztosítani az internethasználat lehetőségét minden egyes roma fiatal számára.

(A folytatás a másik oldalon)

Információ a Nemzetközi Roma Unió (NRU) V. Kongresszusáról

(folytatás)

„KOSZOVÓ”

1. A kormánynak biztosítani kell a Koszovóban élő romák létbiztonságát.
2. A NATO országainak politikai menedéjogot kell adniuk a koszovói romáknak.
3. A koszovói romák helyzete a macedóniai menekülttáborokban.
4. Meg kell torolni minden egyes katona által elkövetett bűncselekményt.
5. A Koszovóra vonatkozó nemzetközi tanácskozásokon részt kell, hogy vegyenek a roma képviselők is.
6. A koszovói háború idején elmenekült romák hazatérése és kártérítése.
7. Ki kell vizsgálni minden egyes bűncselekményt, amelyet a romák ellen elkövettek a koszovói háború idején és utána.
8. Emlékművet állítani a koszovói háború áldozatainak.
9. Felkérni az Egyesült Államokat, tegye lehetővé, hogy a koszovói roma egyetemisták tanulmányaikat az Egyesült Államokban is folytassák.
10. Helyreállítani a romák lerombolt házait és új infrastruktúrával látni el.

Roma sorsok – sors fordító romák

Nagy Gusztáv

Magáról írja: Vándorló, cserhi cigány törzsből származom. Apám fűrészkészítő mester volt. Anyám nyolc gyermeket nevelt. Szüleim nagy örömeire negyvenkét esztendővel ezelőtt helediknek születtem a családba Pusztaföldváron, hiszen az első testvérbátyám után öt leány jött sorban. Medgyesházán nevelkedtem. 1953. május 23-án nagy ünnep volt. 1959-ben amikor iskolába kellett mennem már felnőtt embernek éreztem magam. Tudtam mindent, amit csak a cigány életről, krisiről (törvényről), szokásról, hagyományról tudni illik.

Tudtam, hogyan kell jóslani és miért, tudtam hogyan kell rontásokat csinálni, lovat felvezetni a városban, megtanultam, hogyan kell keresni a hibákat a lóban, vagy hogyan kell azt gyógyítani. Tanultam fűrészkészítést és annak minden fortelyát. Viszont, amit nagyon kellett volna, azt nem igazán tudtam elsajátítani: a magyar nyelvet. De azért felvettek az iskolába.

A tanító néni ötös gyanánt egyre-másra adta a piros papír szíveket.

Én pedig attól majd kiugrottam a bőrből örömben. Második osztályban estéknél már mint a vízfolyás olvastam a mesekönyveket a szüleimnek, főleg akkor, amikor odakint kemény tél volt.

1986-ban Lakatos Menyhért és Ruva Farkas Pál javaslatára felvettek az első cigány újság szerkesztőségébe. Azóta szinte valamennyi cigány lapban publikáltam. Jelenleg a Rom Som három nyelvű roma folyóirat főszerkesztője és a Kalyi Jag Nemzetiségi Szakiskola Irodalmi Szinpadának vezetője vagyok.

Írásaim általában anyanyelvemen íródnak, de magyar a műzsám a Magyar Hón.

Le romenge

Cimbrosaras, sarle macha,
Jekhaveres sa churindas,
thaj kon tromal, kodo sa xal!
Amen o Del kade mare!

A cigányoknak

Zümmögünk, akár a méhek,
egymásba döfjük a mérget,
és aki szúrni mer, az nyer!
Minket az Isten eképp ver!

Tanuljuk a roma nyelvet

Mang love lendar!
– Mo
– So kames mandar?
– Naj khere chi manro, chi thud, chi anre, chi chicken.
– De chi love naj. Kastar te mangav love?
– Atunchi zha thaj mang le romestar!
– Save romestar?
– Savo kothe beshel pel vesheski podyi na dur le gavestar.

– Duri-kathar. Chi mangav lestar. Najles khanchi, vi vov chorroj.
– Atunchi mang love le gazhendar te shaj kinas vareso xas.
– Le gazhendar chi tromav te mangav love.
– Sostar chi tromas temanges lendar vareso.
– Darav lendar.

Szavak

mangel – kér
thud – tej
anro – tojás
podyi – széle valaminek
kathar? – honnan? innen
chorro-i-e – szegény
darál – fél
lazhavo – szegény

hajkam – talán
márel – megver
chorrel – lop
godyaver – okos
khonyik – senki
pljain – hegy
phív (hara) – föld
chiken – zsír

Turul - ünnepség Tiszaújlakon

Torgyan József és Pincés László elhelyezi a megemlékezés virágait az emlékműnél.

Romák a Tiszaháton

Tiszabökény

Nemrég szerkesztőségünk kollektívája felkereste a beregszászi járási Mezővárt, hogy megfigyelje húsz hónap elteltével a nagy 1998-as novemberi árvíz után, milyen állapotban vannak a roma házak. Innen utunk a tiszaháti Tiszabökénybe vezetett, ahol a megmaradt Tisza lerombolt több házat, többek között töltes mellett élő szzegény roma tizenházt.

Összehasonlításként elmondhatom, hogyha a mezővári romák több mint a felének csak félkész állapotban van a háza és öt családnak csak a fundamentumot sikerült felépíteni. Ellenben a tiszabökényi romák háza nemcsak tető alatt vannak, de mindegyikébe egy-két szobát már rendbe is tettek.

A tábor felszámolták. A régi helyen már csak három családnak építettek lakást.

Ötnek egy új utcában, öten a faluban, és két család pedig a szomszédos Farkasfalván kapott házat.

Egyetlen egy családnak nem építettek házat, Kanálos Ferencnek, aki többmagával élt egy lakásban, a házkönyvben nem voltak beírva, s így a községi tanács nem tudott nekik felépíteni házat. Az ő családja Péterfalvára költözött a rokonokhoz.

A tiszabökényi romák már a múlt év novemberében beköltöztek lakásaikba.

Kollégámmal az új utcában élő 62 éves Kanálos Jolán házat kerestük fel, aki unokájával és annak családjával él három szobás lakásban. A konyhába invitált minket, amely már rendben van, s ezenkívül még egy szoba.

A szerényen berendezett konyhában él unokájával, míg a fiatalok a másik szobában.

– A lányomnak szintén ilyen háza van a régi helyen, ahol éltünk az árvíz előtt, de a fiainak két emeletes háza van a falu központi utcájában – mondta büszkén az öreg néni.

– Nálunk minden egyes roma család ilyen szép téglá házakba költözött a régi vályogházakból – folytatta a beszélgetést Jolán néni.

Humanitárius segítyt, ahogy ruhafélét, úgy élelmiszeresomagokat kaptunk többször is. Sajnos a villanyt már önköltségen vezettettem be. Magyarországon dolgoztam, hogy megvegyem a bevezetéshez szükséges kelleketeit.

– Nemrég a falu árvízkarosultjai számára a Máltai Szeretetszolgálat fűrészbobarendezést, egy tonna cementet, és egy tonna meszet küldött. Ebből mi nem részesültünk, – panszkodott beszélgető partnerünk.

Jolán néni a háza mellett 15 ár föld is van, amit az idén nem művelt meg pénzihiány miatt. Mindössze 35 hrívna a nyugdíja.

– Jövőre minden áron bevetem kertemet, mert tudom milyen nagy segítséget, ha a családnak van saját zöldsége és krumplija. A falu központjában találkoztunk az ott élő Murzsa Lával.

Arra a kérdésre, hogy hogyan él a gádzsók szomszédosságában, ő így válaszolt:

– Jól élünk. Mi nem bántjuk őket, sők ugyanúgy viselkednek velünk.

Hazafélét jövet, találkoztunk két fiatal emberrel. Ha nem mondták volna, hogy romák, nem is tudtam volna. A húsz éves Murzsa János és tizennyolc éves Fedorovics Iván, akinek az édesanyja ukrán, nem nézett ki romának.

A két fiú szintén a falu központjában él. A falu fiatallaga barátságban él egymással.

– Ebben a faluban nincs cigánygyűlölet, – mondja Murzsa János.

– Több magyar fiú a barátunk, – szölt közbe Iván.

A discóban, táncmulatságon nem verkedünk egymással. A magyar lányok nem mondanak le ha felkérjük őket táncra, s a magyar fiúk is felkérlik lányainkat.

Ez év július 16-án Tiszaújlakon megrendezték a Turul – ünnepséget, amelyen részt vett Kárpátalja magyar társadalmi szervezeteinek képviselői és a környék apraja – nagya.

Az ünnepség főszónoka dr. Torgyan József, Magyarország mezőgazdasági és vidékfejlesztési minisztere volt.

A Turul madár a Rákóczi – szabadságharc egyik első döntő fontosságú, a 1703 július 14 – i tiszabecsi összecsapására emlékeztet.

Az emlékművet 1906-ban emelték. A megemlékezés virágait az emlékműre dr. Torgyan Józseffel, Pincés László, a Nagyszőlősi járás képviselője, a Romani Jag megyei roma szervezet tagja helyezte el.

Pincés László aktív résztvevője a járás társadalmi életének. Mint sikeres vállalkozó segített és segít Tiszaújlak és környéke lakosain, többek között a romáknak is.

P. B.

A tiszabökényi romák többsége, ahogy a környék több lakója cserkereskedélemmel foglalkozik a szomszédos Magyarországon.

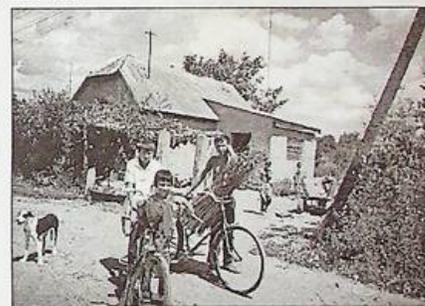
A két fiatal ember is a határon túla igyekezett. A Tiszaháti romák között ebben a faluban élnek a legjobban a romák.

Péterfalva

Egyik körútnak során eljutottunk a Tiszahátra. Betértünk Péterfalvára.

A falu egyik mellékutca végén találtuk meg a tábor. Az első ház előtt ülő Horvát Gusztáv családjának tagjaival elegyetünk szóba. Megtudtuk, hogy a tábornak nincs és nem is volt megválasztott bírója. Ő mondta el, hogy kb. 200 roma él it, a lakosuk fele gyerek. Itt is, mint általában az Kárpátalján, a romák régen vályogvetésből éltek. Míg működött a helybéli téglagyár, sokan közülük ott vállaltak munkát.

Ma az egyetlen megélhetési forrás a kosárfonás. Ebből él a táborlakók zöme. Mivel közel a Tisza, s így vesszőt mindig van hol szedni.

Négy család rendelkezik lóval, ez nagy segítség a földművelésben. Többségük 25-30 ár földdel rendelkezik, egy-két család csak a háztáji konyhakertet műveli. Ezeknek Tiszaújlak mellett adtak volna földet, de mivel messze esik a falutól, nem vállalták. Földjeiket megművelik. Minden egyes ház mellett megfigyelhetjük a rendben tartott kertetek, amelyben krumpli, bab és zöldségféle terem. A kosarakkal az asszonyok házalnak. Egy kis pénzért vagy élelemért árujuk portékáikat. Mivel közel a határ, több roma asszony a szomszédos Magyarországra is viszi a kosarakat. Sokan közülük koldulni járnak. Az útlevelet helyben a faluban készítik, ami 60 hrívnyába kerül.

Itt minden családban sok a gyerek, s a szülők nagyon nehezen tudják eltartani őket. A gyerekekre járó szociális segítyt az anyák több mint négy éve nem kapták meg.

– A polgármesteri hivataltól, amelynek Homoki Erzsébet a vezetője, semmilyen segítséget nem kaptunk – mondja keserűen Gusztáv.

Az 1998 -as novemberi árvíz után igaz lehozhat egy teherautó használt ruhát, de csak három zsákkal tettek le belőle, és további hajtottak. A polgármester nagyon ritkán jön a táborba. Csak akkor jelenik meg, ha valami baj történik. Mindig mi, romák vagyunk a hibásak. Testvéremet, aki feleség nélkül maga neveli kilenc gyermekét, a szomszéd magyar nagyon összeverte, de a körzeti milicista a magyarnak adott igazat, mivel a testvéremet a roma.

Régen sokkal jobban éltünk, mint most – folytatja a beszélgetést Gusztáv. A viszony a szomszéd magyarokkal is szívélyesebb volt.

Akkor a vályogra is volt megrendelő. A magyarok is hívtak dolgozni házaikhoz. Ma már nem hív senki, vályog sem kell senkinek.

Ebben a táborban sincs öreg ember, mint általában Kárpátalja több táborában. A legidősebb férfi a 63 éves Hájás Ferenc. Ő a holocaust után járó kárpótlás iránt érdeklődött. Sajnos pozitív választ jómagam sem tudtam adni.

A helybéli roma gyerekek nem járnak iskolába. Nem törődnek iskolázatásukkal sem a szüleik, sem a pedagógusok.

A péterfalvi romák nem beszélnek a roma nyelvet. Magyarul és oroszul tudnak.

Horvát Bertalan

ВИВЧАЄМО РОМСЬКУ МОВУ

Урок десятий

Частини мови
Загальні поняття

На відміну від української, ромська мова має 11-ть частин мови.

Перерахуємо їх: іменник, прикметник, дієслово, числівник, займенник, прислівник, прийменник, частка, сполучник, вигук та артикль.

Назви предметів відповідають на питання (хто? що?), назви дій на питання (що робить?, що роблять?), назви ознак на питання (який? яка? яке? які?).

Вправа 1. У стовбчик випишіть подані нижче слова й біля кожного з них запишіть питання.

Ціндоль - мокнути, чіб - мова, модлнел пес - молитися, піндранго - босий, чівел - кинути, пгаро - важкий, чорі - бідна, хутел - скопити.

Назви предметів - це іменники, назви ознак - прикметники, назви дій - дієслова, а все разом це - частини мови.

Іменники - це слова, котрі позначають предмети, і відповідають на питання хто? або що?

Наприклад: чк - глина, дай - мама, піндро - нога, хавібен - страва, іжа, падрка - коробка, пйрі - кастрюля, пгуса - солома, райбачка - пральна машина.

Прикметники - це слова, які позначають ознаки предметів і відповідають на питання який? яка? яке? які?

Наприклад: састо - здоровий, баредер - більший, ексфедер - якнайкращий, налачго - не хороший, павенгеро - багатомовний, аруно - мучне, цїкі - мала.

Дієслова - це слова, які використовуються на позначення дій і відповідають на питання (що робить? що робив? що зробив? що роблять? що будуть робити?).

Наприклад: сїггавел - вчить, дарал - боїться, сїггьлоп - вчиться, малнел - малює, споможнел - допомагає, те керен - робити, те тавен - варити, те пірен - ходити, те келен - танцювати.

Займенники - це слова, котрі нічого не називають, а лише вказують на щось.

Наприклад: ко - хто, со-щд, ніко - нікто, ме - я, ту - ти, міро - мій, тіро - твій, када - це, ода - то, ой - вона, ов - він.

Числівники - це слова, котрі мають числове значення і позначають кількість осіб, речей, їх видів, порядок їхнього розміщення та ділення.

Наприклад: екг - один, дуй - два, першо - перший, екгвар - раз, дувар - двічі, кеці - скільки, айці - стільки.

Прислівники - це невідмінювані слова, які виражають обставини або властивості процесу.

Наприклад: адай - тут, суди, аврі - зовні, бут - багато, бутер - більше, чачес - справді, одой - там, н - вчора.

Прийменники - це невідмінювані слова, які виражають зв'язки між найменуваннями.

Наприклад: пе - на, анде - в, паш - при, андале - із.

Сполучники - це невідмінювані слова, котрі виражають зв'язки між словами та реченнями.

Наприклад: тге - і, а - а, чі - ні, вашода - тому, гой - аби.

Частки - це невідмінювані слова, за допомогою яких той, що говорить передає своє ставлення до змісту промови.

Наприклад: на - не, те - якщо, мі - най, шай - можна, та - та.

Вигуки - це невідмінювані слова, які виражають спонтанні реакції на неочікувані ситуації. Наприклад: йой, ай, гов, прр.

Артикль - це невідмінювані слова, котрі вживаються при іменниках, вказують на їх рід та положення у прямому чи не прямому відмінках.

Наприклад: о (вживається у Н. од. при іменниках чол. р. та Н. мн.), е (вживається у Н. од. при іменниках ж. р.), ле (вживається у непрямих відмінках од. при іменниках чол. р. та у непрямих відмінках мн.), ла (вживається у непрямих відмінках од. при іменниках ж. р.).

РОМАНІ ЯТ

Газета Закарпатського ромського культурно-просвітнього товариства

Реєстраційне свідоцтво Зт 173 від 26 лютого 1999 р.

Шеф-редактор **Аладар АДАМ**
Редактор **Евгенія Навроцька**

Редакція не завжди поділяє позицію авторів. За точність наведених фактів відповідає автор. Редакція зберігає за собою право виправити мову й скорочувати матеріали.
Повний або частковий передрук матеріалів дозволяється лише з посиланням на "Романі Ят".

АДРЕСА РЕДАКЦІЇ: м. Ужгород, вул. Тельмана, 1/48а, телефон: 1-58-05.

E-mail: romaniyag@mail.uzhgorod.ua

Віддруковано в Ужгородській міській друкарні, вул. Руська 13.
Умовн. друк. арк. 25. Тираж 2500. Зам. № 3ам. 2023.

Старий О пгуро та стара тгай пгурі

Жили собі колись старий та стара. Старий мав будиночок із солі, а стара із воску. Пройшов рік, випали дощі й соляний будиночок розтопився. Залишився старий без хатини, й звернувся до старої:

- Стара, візьми мене до себе.
- Не могу, - відповіла вона йому і не пустила до своєї оселі.

Тут настала спека і від палючого сонячного проміння розтанула й її хатина. Вона теж залишилася на вулиці. Пішла й сіла поруч зі старим та й мовила:

- Старий, не пускала я тебе до свого дому вчора, а сьогодні вже його зовсім не маю.

Сас кай нас екг пгуро ай пгурі. Ле пгурес сас кгер анда лон, а ла пгура сас кгероро анда момелі. Екг берш наклас, брішінда баре чгордью-нас о лонескоро кгероро біліас. О пгуро ачіла бі кгерескоро ай гейлас ке пгурі:

- Пгурі, ле ман ке туте.
- Наштік, лав тут андре муро кгер, - пгенел е пгурі.

О кавер двес сас баро кгам ай баро татіне, ай ла пгурако кгер біліас. Ачіла пгурі бі кгерескоро.

Бешел паша о пгуро ай пгенел:

- Пгуре, на мукльом тут анде міро кгер ійч, ададіве і ман нане кгер.

Переклад з ромської Аладара Адама

Взято із збірки казок Христа Кучукова "Amari romani lumja".

Кросворд

Назви вказаних стрілками предметів потрібно вписати ромською мовою у відповідні клітинки.

Відповіді надсилайте на адресу редакції, заповнивши та вирізавши кросворд. Читача, який першим надішле правильні відповіді до 1-го вересня, чекає чудовий приз!

Вітаємо чергового переможця конкурсу кросвордів, вихованця ДВЗ № 13 Човку Віктора.

Відповіді на кросворд, надрукований у №8 (20):

1. Бал. 2. Галбі. 3. Контьо. 4. Злаг. 5. Кгосно. 6. Чунра.

Романе чачіне

боятись, коли це потрібно.

4). Пгарес те мерен, те джівен майпгаредер.
Важко вмирати, та жити це важче.

5). Дїліно пгенел, со джанел, годявер джанел, со пгенел.

Глурий каже що знає, мудрий знає що каже.
6). Романя думага доджага пал цало лума.
З ромською мовою обійдеш весь світ.

7). Шел мануш, шел дрома.
Сто людей, сто доріг.

8). Шун саконес, кер пїрой.
Вислухай кожного, а роби по своєму.

9). О банге майбутер асан ле лангалостар (горбато).

Найбільше горбатим єсміється хромі.
10). Ашарде амброя екг гїедер кірньон.

Хвалені гриші найшвидше гниють.

1). Чорес ле чорореске, а коркореске інке чорес.

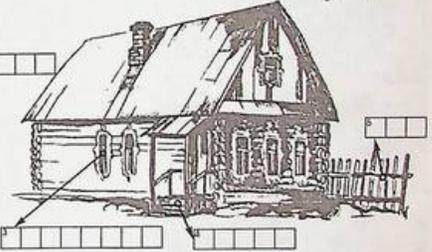
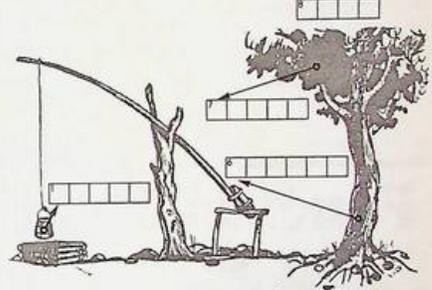
Погано бідному, та самотньому ще грше.

2). О грай ла грашня на мурдарла.

Кїнь кобили не забїє.

3). Годявер мануш дарал, кана кампе (трубу).

Мудра людина вмє

Рецепт від Анни Рошаш Хумера (лапша)

На 10 порцій беремо: 2 кг білої муки, 20 яєць, щіпку солі. З муки і яєць вимішуємо круте тісто, яке тонко розкачуємо. Трохи підсушивши, ріжемо на полоски 3,5 см шириною і до 10см довжиною. Кожну полоску скручуємо спіралькою. Підсушуємо.

Окремо готуємо м'ясо тушок трьох курей: ріжемо на порційні кусочки і кидаємо у горщик, де на 200 гр олії смажимо 3 порзані цибулі і 2 порзані моркви. Підсолюємо. Додаємо червоний і чорний перець. Тушимо до готовності.

Підсушену лапшу кидаємо у киплячу воду, варимо 5-10 хвилин і зціжуємо. Лапшу перемішуємо на великій тарілці з м'ясом.

Смачного!

АНЕКДОТЫ

- Ваше ім'я? - спршивает судья у цыгана.
- Чье ім'я?
- Конечно же, твое.

- Теодор Ром.
- Где родился?
- Кто, я?

- Да известно ж, ты! Я же говорю с тобой!

- В кибитке.
- Сколько тебе лет?
- Кому, мне?

Судья со злостью:
- Нет, мне!

- Я думаю, что вам так на глазок лет сорок - сорок пять будет...

◆ ◆ ◆ ◆
Следователь обращается к цыгану.

- Вас вчера вечером встретили двое?

- Так.

- И что они вам сказали?
- Чтобы я снял сапоги.
- И вы сняли?
- Снял... с одного и другого.